

Impact versterken van praktijkprojecten in de langdurige zorg

Handvatten voor ondersteuning binnen het ZonMw-programma
Langdurige Zorg en Ondersteuning

Wanda Bemelmans
Hille Voss
Anneke Francke

NIVEL
Kennis voor betere zorg

Het Nivel levert kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Met onze kennis dragen we bij aan het continu verbeteren en vernieuwen van de gezondheidszorg. We vinden het belangrijk dat mensen in staat zijn om deel te nemen aan de samenleving. Ons onderzoek draait uiteindelijk om de vraag hoe we de zorg voor de patiënt kunnen verbeteren. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar, dat is statutair vastgelegd.

Dit project wordt mogelijk gemaakt door ZonMw

Juli 2022

ISBN 978-94-6122-742-3

030 272 97 00

nivel@nivel.nl

www.nivel.nl

© 2022 Nivel, Postbus 1568, 3500 BN UTRECHT

Gegevens uit deze uitgave mogen worden overgenomen onder vermelding van Nivel en de naam van de publicatie. Ook het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning in artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	6
1.1 Doel en onderzoeksvragen	7
1.2 Aanpak van het verkennend onderzoek	7
2 Bevorderende en belemmerende factoren in de praktijkgerichte onderzoeken	10
2.1 Fase waarin de projecten zich bevinden	10
2.2 Ervaren bevorderende factoren bij de praktijkgerichte onderzoeken	10
2.3 Ervaren belemmerende factoren bij de praktijkgerichte onderzoeken	11
2.4 Discussiepunten rondom bredere implementatie van de innovatie	14
3 Beoogde innovaties en activiteiten om de implementatie ervan te bevorderen	15
3.1 Beoogde resultaten en (kennis)producten die projecten voortbrengen	15
3.2 Uitgevoerde activiteiten en bevorderende en belemmerende factoren	17
3.3 Voorziene activiteiten en betrokkenheid van juiste partners	19
3.4 Wat zijn de logische stappen na het project?	20
4 Ambities rond impact en mogelijke ondersteuning van ZonMw	22
4.1 Introductie op de afsluitende bijeenkomsten in maart 2022	22
4.2 Knelpunten in de projectplanning en oplossingen daarvoor	22
4.3 Afstemming tussen projecten en project overstijgende samenwerking	23
4.4 Optimaal inzetten van het budget voor implementatie	24
4.5 Ideeën voor ondersteuning ZonMw bij inzet van het implementatiebudget	27
4.6 Overzicht concrete handvatten voor ondersteuning door ZonMw	28
5 Discussie en conclusie	30
Literatuur	32
Bijlage A Korte beschrijving per praktijkproject	33
Bijlage B Format gedeelte van voortgangsrapportage	40
Bijlage C Presentaties ZonMw en Nivel in maart 2022	41
Bijlage D Achtergrondinformatie bijeenkomst maart	44

Samenvatting

Om de impact van de praktijkprojecten uit het ZonMw programma Langdurige Zorg en Ondersteuning (LZO) te maximaliseren, willen uitvoerders van de projecten leren van elkaar en bij het verspreiden van de opbrengsten deels gezamenlijk optrekken. Een overkoepelende blik over de projecten heen is dan essentieel. Daartoe is het wenselijk dat er een gezamenlijke en duidelijke boodschap komt richting zorgorganisaties, onderwijs en/of cliëntenvertegenwoordigers over het inzetten van de innovaties om de cliënt-zorgverlenersrelatie te verbeteren. Dit blijkt uit verkennend onderzoek van het Nivel.

Eind 2020 startten in totaal 22 praktijkprojecten vanuit een subsidieronde in het ZonMw programma LZO: 'Praktijkgericht onderzoek naar de relatie tussen de cliënt, naasten en/of mantelzorgers en professionals in de langdurige zorg en ondersteuning'. Alle projecten voeren praktijkgericht onderzoek uit waarbij in co-creatie van onderzoekers, cliënten, naasten en professionals wordt gewerkt aan het versterken van de zorg- en ondersteuningsrelaties in de langdurige zorg. De projecten genereren kennis en innovaties (producten, methoden) voor de langdurige zorg, meer specifiek de intramurale ouderenzorg, de langdurige extramurale zorg en de intramurale gehandicapten- of GGZ zorg. ZonMw wil de projectleiders en projectuitvoerders ondersteunen bij het maximaliseren van de impact van de projecten. Het Nivel voerde daarom eind 2021-begin 2022 een verkenning en analyse uit over alle projecten. Het doel hiervan was om daarmee de basis te leggen voor de daadwerkelijke ondersteuning door ZonMw in een volgende fase.

Uit deze verkennende studie komt een aantal manieren naar voren waarop ZonMw en/of partijen in opdracht van ZonMw de projecten zouden kunnen ondersteunen. Hieronder volgt een beknopte opsomming van de concrete handvatten daarvoor rond twee belangrijke ondersteuningsmogelijkheden, namelijk het bevorderen van een effectieve uitwisseling tussen de projecten en het ondersteunen bij het inzetten van het implementatiebudget.

Uitwisseling tussen de projecten bevorderen

De contactpersonen van de projecten benoemden de volgende ondersteuningsbehoeften:

- Faciliteren van het uitwisselen van ervaringen tussen de projecten ('leren van elkaar');
- Bieden van overzicht in de stand van zaken in de lopende projecten;
- Projecten op innovatie, sector of doelgroep matchen en faciliteren dat visie ontstaat rondom een overkoepelende manier om de opbrengsten te verspreiden. Hierbij ook linken leggen naar andere ZonMw programma's.

Ondersteunen bij het inzetten van het implementatiebudget

Bij de subsidietoekenning was een eis van ZonMw dat een gedeelte van het budget gereserveerd werd voor de implementatie van de resultaten en (kennis)producten van elk project. De contactpersonen van de projecten noemden de volgende ondersteuningsbehoeften daarbij:

- Advies bij het opstellen van het implementatieplan;
- Hulp bij de ontwikkeling van audiovisuele middelen, door beschikbaar stellen van goede voorbeelden, expertise of een handreiking hoe te komen tot een goed script;
- Faciliteren bij het toegankelijk maken richting een brede doelgroep en bundelen van het aanbod van de opbrengsten, bijvoorbeeld via de kennispleinen;
- Genereren van extra publiciteit rond projectactiviteiten, bijvoorbeeld bij symposia;

- Ondersteuning bij het inzetten van extra menskracht voor implementatieactiviteiten of voor het verder brengen van de kennis uit de projecten.

Op het moment van afronding van dit rapport is nog niet bekend op welke wijze de ondersteuning daadwerkelijk vormgegeven gaat worden.

Over het onderzoek

De verkennende studie van het Nivel startte in november 2021 met online-bijeenkomsten met projectleiders en andere contactpersonen uit alle projecten, bijv. een senior onderzoeker. De meeste projecten zaten nog in een vroege onderzoeksfase en in deze bijeenkomsten ging het vooral om de ervaren bevorderende en belemmerende factoren bij het onderzoek en de eerste ideeën over mogelijke ondersteuning door ZonMw. In januari 2022 zijn vervolgens de voortgangsverslagen van de projecten door het Nivel geanalyseerd. Tot slot werden in maart 2022 afrondende onlinebijeenkomsten gehouden met de contactpersonen van de projecten. Daarbij stonden de ambities vanuit de projecten centraal en de ideeën over mogelijke ondersteuning door ZonMw om de impact te maximaliseren.

1 Inleiding

Het ZonMw-programma Langdurige Zorg en Ondersteuning (LZO)¹ bouwt in de periode 2018-2022 aan een kennisbasis voor sectoren waarin langdurige zorg en ondersteuning wordt gegeven. Een van de doelstellingen is om de wetenschappelijke kennis over de langdurige zorg te versterken en deze optimaal te verspreiden. Zodoende kan een duurzame kennisinfrastructuur gerealiseerd worden om de kwaliteit van de zorg te verbeteren. In aansluiting bij dit doel initieerde ZonMw in 2020 de subsidieronde 'Praktijkgericht onderzoek naar de relatie tussen de cliënt, naasten en/of mantelzorgers en professionals in de langdurige zorg en ondersteuning'².

Alle onderzoeksprojecten uit deze subsidieronde hebben als doel om kennis te genereren die leidt tot verbetering van de relatie tussen cliënten, naasten en/of mantelzorgers en professionals. Het versterken van die relatie moet bijdragen aan betere kwaliteit van zorg en ondersteuning en meer welbevinden van cliënten. Het gaat daarbij om mensen met een langdurige en/of intensieve zorg- en ondersteuningsvraag, voortkomend uit een somatische, psychogeriatrische, psychiatrische aandoening of een verstandelijke beperking. Zij kunnen zowel in een instelling als thuis wonen. De zorg en ondersteuning worden bekostigd vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz).

Er gingen in totaal 22 projecten vanaf december 2020 van start. Kenmerkend voor de projecten is dat ze allemaal praktijkgericht onderzoek uitvoeren, waarbij:

- in co-creatie van onderzoekers, cliënten, naasten en professionals wordt gewerkt aan het versterken van de zorg- en ondersteuningsrelatie van cliënt-naasten-professionals;
- de opgedane kennis direct wordt ingezet in de praktijk waar het onderzoeksproject plaatsvindt, met als doel om de relatie te versterken.

Bijlage A geeft een korte beschrijving van elk project. ZonMw wil graag dat de impact van de projecten zo groot mogelijk is. Impact betreft in deze context brede kennisbenutting en optimaal gebruik van de ontwikkelde innovaties en producten vanuit de 22 projecten. Het gaat dan om de impact binnen de werelden van praktijk, beleid, onderwijs en onderzoek.

ZonMw wil graag inzicht in de manieren waarop de projectleiders en projectuitvoerders ondersteund kunnen worden bij het maximaliseren van de impact van de projecten. Deze ondersteuning wil ZonMw vormgeven in een traject met een aantal fases, waarbij de eerste fase een verkenning en analyse betreft. Het Nivel voerde daarvoor in opdracht van ZonMw verkennend onderzoek uit in de periode november 2021 tot maart 2022. Dit onderzoek geeft een basis voor het ondersteunen van de gehonoreerde projecten in de vervolgfase, om op die manier de impact te vergroten.

¹ <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/geestelijke-gezondheid-ggz/programmas/programma-detail/programma-langdurige-zorg/>.

² <https://www.zonmw.nl/nl/subsidies/openstaande-subsidieoproepen/detail/item/praktijkgericht-onderzoek-naar-de-relatie-tussen-de-client-naasten-enof-mantelzorgers-en-professio/>.

1.1 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van dit project is om ZonMw handvatten te bieden op welke manier de 22 praktijkprojecten optimaal ondersteund kunnen worden, zodat de impact ervan maximaal is.

In drie hoofdstukken worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Hoofdstuk 2
 - In welke fase bevinden de praktijkprojecten zich eind 2021/begin 2022?
 - Welke bevorderende en belemmerende factoren worden ervaren bij het praktijkgerichte onderzoek?

- Hoofdstuk 3
 - Welke resultaten en (kennis)producten zijn beoogd om de zorg- en ondersteuningsrelatie van cliënt-naasten-professionals te versterken en voor welke doelgroepen?
 - Welke activiteiten zijn uitgevoerd of voorzien om de implementatie en verspreiding van de resultaten of (kennis)producten te bevorderen?

- Hoofdstuk 4
 - Welke ambities zijn er in de projecten bij het bereiken van impact?
 - Welke ideeën zijn er over de manieren waarop ZonMw de uitvoerders van de projecten kan ondersteunen bij het maximaliseren van de impact van hun project?

Afsluitend presenteren we in hoofdstuk 4 een overzicht van de handvatten voor ZonMw om de projectleiders en projectuitvoerders te ondersteunen bij het maximaliseren van de impact van hun project in een volgende fase van dit traject.

1.2 Aanpak van het verkennend onderzoek

Het onderzoek bestond uit drie stappen. In de eerste stap inventariseerden we de ervaren bevorderende en belemmerende factoren bij de uitvoering van het praktijkgerichte onderzoek. Daarnaast brachten we de ambities en uitdagingen in kaart bij de toepassing en implementatie van de innovaties gericht op versterking van de zorg- en ondersteuningsrelaties. We organiseerden daarvoor in november 2021 drie online bijeenkomsten waaraan projectleiders en andere contactpersonen vanuit de 22 projecten in een van die drie bijeenkomsten deelnamen. In de tweede stap voerden we begin 2022 een overkoepelende analyse uit over de bevindingen. Het ging om een kwalitatieve beschrijvende analyse van geluidsopnames van de discussies in de voornoemde bijeenkomsten en om analyses van de voortgangsverslagen uit de 22 projecten. Op basis van deze analyses stelden we in overleg met ZonMw de agenda vast van de afsluitende serie van drie bijeenkomsten die grotendeels dezelfde samenstelling hadden als de eerdere serie bijeenkomsten. Dit was de derde stap in het verkennend onderzoek.

Tabel 1 presenteert het tijdpad en de ondernomen activiteiten

Tabel 1 Activiteiten in het project en tijdpad

Activiteiten in het project en tijdpad	
Maand	Activiteiten
Nov. '21	Drie online-bijeenkomsten met contactpersonen uit de projecten
Jan. '22	Kwalitatieve analyses van de transcripten van de discussies in de online bijeenkomsten
	Member-check van de inzichten uit de analyses onder de deelnemers van de online bijeenkomsten, m.b.t. beïnvloedende factoren bij de uitvoering van het praktijkgerichte onderzoek
Feb. '22	Kwalitatieve analyses voortgangsrapportages van de projecten.
Maart '22	Drie online-bijeenkomsten met contactpersonen uit de projecten Member-check van de analyses onder de deelnemers van de online bijeenkomsten, m.b.t. ambities en ideeën voor mogelijke ondersteuning door ZonMw

Hierna volgt een nadere toelichting op de invulling van de bijeenkomsten en de analyses van de voortgangsrapportages.

Online bijeenkomsten november 2021

De eerste serie bijeenkomsten vonden plaats op 25, 29 en 30 november 2021 via Zoom. De projecten waren ingedeeld naar sector, namelijk de intramurale ouderenzorg, de extramurale zorg en de intramurale gehandicaptenzorg of de langdurige GGZ. De projectleiders werden uitgenodigd waarbij werd aangegeven dat ook andere contactpersonen van een project konden deelnemen. Vanuit elk project namen 1 tot 3 contactpersonen deel, met een totaal aantal deelnemers per bijeenkomst tussen de 10 en 14. Als een project niet vertegenwoordigd kon worden bij de beoogde bijeenkomst, konden de vertegenwoordigers ervan aansluiten bij een andere bijeenkomst. De bijeenkomsten gingen over de praktijkgerichte onderzoeken (wat gaat goed, welke uitdagingen en knelpunten zijn er?) en over de ambities of activiteiten om de resultaten en (kennis)producten vanuit de projecten toe te passen en te verspreiden. Bij beide onderwerpen konden ideeën over mogelijke ondersteuning van ZonMw worden ingebracht. Van de discussies in de online bijeenkomsten werden geluidsopnames gemaakt, die letterlijk uitgetypt werden. Vervolgens verrichtten we kwalitatieve beschrijvende analyses op basis van die transcripties. De analyses waren inductief in die zin dat de onderscheiden thema's direct ontleend werden aan de data en geen vooraf vastgesteld begrippenkader of theorie als uitgangspunt voor de analyses werd gebruikt. De uitkomsten van de integrale analyses van de drie bijeenkomsten werden begin 2022 voor een 'member check' per email voorgelegd aan de deelnemers. Ongeveer de helft van de contactpersonen reageerde hierop instemmend. Bij de overige projecten reageerden de contactpersonen niet. De bevindingen uit de analyses van de transcripten van de discussies in de bijeenkomsten staan in hoofdstuk 2 van dit rapport.

Voortgangsrapportages januari 2022

Bijlage B bevat het format van een gedeelte uit de voortgangsrapportage voor ZonMw dat in januari 2022 door de projectleiders werd ingevuld. Alle projectleiders hadden toestemming gegeven aan ZonMw om de voortgangsverslagen aan het Nivel voor analyse ter beschikking te stellen. De uitkomsten van de samenvattende analyses staan in hoofdstuk 3 van dit rapport.

Online bijeenkomsten maart 2022

Deze laatste serie bijeenkomsten vonden plaats op 7, 8 en 10 maart 2022 via Zoom. In het algemeen was de samenstelling van de groepen gelijk aan de bijeenkomsten in november. Een project was

uiteindelijk vanwege ziekte van de contactpersoon niet vertegenwoordigd, en van de overige projecten waren er 1 of 2 contactpersonen aanwezig. Het totaal aantal deelnemers lag tussen de 10 en 12 per bijeenkomst. Bij alle bijeenkomsten in maart was nu ook een vertegenwoordiger van het ZonMw-programma Langdurige Zorg en Ondersteuning aanwezig. In de bijeenkomsten gaf de vertegenwoordiger van ZonMw een toelichting op het proces met een PowerPoint presentatie (bijlage C-1) en gaf het Nivel een terugkoppeling van de tussentijdse bevindingen (bijlage C-2). De discussies gingen over de oplossingen voor knelpunten in de projectplanning en over de ambities rond impact. Daarna was een belangrijk doel van de bijeenkomsten om de behoeften aan ondersteuning te bespreken om op basis daarvan de handvatten voor ondersteuning door ZonMw (in de volgende fase van het ondersteuningstraject) concreet vast te kunnen stellen. Ter voorbereiding op de discussie, hadden de deelnemers een agenda en achtergrondinformatie over de eerder ingebrachte manieren waarop ZonMw zou kunnen ondersteunen vooraf ontvangen (bijlage D). Deze achtergrondinformatie was gebaseerd op de discussies in de november bijeenkomsten. In de voortgangsrapportages begin 2022 waren hierop geen aanvullingen. Ook de transcripten van de discussies van de afrondende bijeenkomsten in maart werden kwalitatief inductief geanalyseerd en vervolgens voor een "member-check" per email aan de deelnemers van de bijeenkomsten voorgelegd. Er waren in totaal twee (grotendeels instemmende) reacties van deelnemers, waarbij een daarvan leidde tot kleine correcties in de tekst.

2 Bevorderende en belemmerende factoren in de praktijkgerichte onderzoeken

In dit hoofdstuk staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

- In welke fase bevinden de praktijkprojecten zich eind 2021/ begin 2022?
- Welke bevorderende en belemmerende factoren worden ervaren bij het praktijkgerichte onderzoek?

Om deze vragen te beantwoorden, gebruiken we de analyses van de eerste serie online bijeenkomsten in november 2021, met daarna een member check van de bevindingen onder de deelnemers.

2.1 Fase waarin de projecten zich bevinden

In de drie bijeenkomsten in november 2021 werd besproken wat er goed ging binnen de 22 praktijkprojecten en welke uitdagingen er nog waren. Het werd duidelijk dat verreweg de meeste projecten zich nog bevonden in een (vroeg) onderzoeksfase. Bijvoorbeeld nog bezig met het werven van deelnemers, een literatuuronderzoek of in de eerste fase van het onderzoek, een survey onderzoek, waarna nog de focusgroepen en diepte interviews gepland stonden. Een aantal projecten was al wat verder in de projectuitvoering en bijvoorbeeld bezig met het uitwerken van de verbeterpunten die uit het onderzoek naar voren kwamen, richting de interventie of (kennis)product. Slechts bij enkele projecten was de interventie reeds beschikbaar. Dit was bijvoorbeeld een reeds bestaande interventie of een project waarin zorgverleners werden opgeleid voor het uitvoeren van de interventie gericht op verbetering van de zorg- en ondersteuningsrelatie van cliënt-naasten-professionals, die dan wel nog in ontwikkeling was. Zoals het via narratieven duidelijk krijgen wat cliënten vinden van de kwaliteit van de zorg.

2.2 Ervaren bevorderende factoren bij de praktijkgerichte onderzoeken

Verschillende contactpersonen³ gaven aan dat de projectuitvoering er gebaat bij is, als het project goed aansluit op de ontwikkelingen die binnen de organisatie gaande zijn.

Contactpersoon bijeenkomst 25-11-'21

“.. het past bij beide organisaties in een bredere ontwikkeling, dat helpt voor de projectuitvoering ..”

Wat ook belangrijk bleek is dat er wordt geluisterd naar alle betrokkenen bij het project. Het is nodig om duidelijk de rol te benoemen en toe te lichten wat iemand kan doen vanuit zijn of haar expertise, waarbij dit dan als passend voelt bij de functie van diegene.

Contactpersoon bijeenkomst 25-11-'21

“.. een kwaliteitsverpleegkundige voelt druk en onzekerheid als zij als ‘onderzoeker’ wordt bestempeld..”

³ Deelnemers aan de online bijeenkomsten worden in dit hoofdstuk benoemd als contactpersonen. Dit zijn veelal projectleiders en betrokkenen vanuit onderzoek en praktijk bij het onderzoek, bijv. een senior onderzoeker

Ondanks de COVID-19-pandemie tijdens de onderzoeksperiode, verliep de werving van deelnemers aan het onderzoek in veel projecten goed of naar voldoening. In een van de projecten lag de respons op de survey zelfs hoger dan het beoogde aantal. Dit werd toegeschreven aan de goede contacten met de patiënten- en partnerorganisaties en het effectief gebruiken van social media. Verder waren er in de projecten veelal positieve ervaringen met het betrekken van de naasten van de cliënten bij het project. De ervaring leerde dat naasten veel konden vertellen en hier ook behoefte aan hadden. Andere factoren die bijdroegen aan een goede deelname waren het goed aansluiten van de vraagstelling van het project bij de praktijk en een relatief geringe tijdsinvestering.

Contactpersoon bijeenkomst 25-11- '21

"..Niet te veel vragen. Een half uurtje tijd vrijmaken moet kunnen en dat doen mensen dan ook.."

In de bijeenkomsten bleek dat contactpersonen over het algemeen enthousiast waren over de betrokkenheid van verschillende onderwijsinstellingen, soms vanuit meerdere regio's en vanuit hbo- en mbo-onderwijs voor zorgprofessionals. Door de diversiteit van aangesloten partijen konden binnen het project goed inhoudelijke discussies worden gevoerd, vanuit verschillende perspectieven en ervaringen.

Contactpersoon bijeenkomst 25-11 (die een citaat inbracht van een practor uit de projectgroep waaruit blijkt dat deelname aan het project leidt tot een reflectie op aannames)

Practor: "we hebben nooit gecheckt of er voldoende aandacht voor is"

Binnen een ander project had men ook positieve ervaringen met een veelzijdige projectgroep met uiteenlopende expertise in de eerste fase van het onderzoek, waar de focus lag op 'concept mapping'. Het viel daarbij op dat vanuit de deelnemers om theoretische onderbouwing werd gevraagd, bij de reflectie en interpretatie van de bevindingen.

2.3 Ervaren belemmerende factoren bij de praktijkgerichte onderzoeken

Verschillende uitdagingen en belemmerende factoren werden benoemd. In de bijeenkomsten ging het onder meer over de invloed van de COVID-19-pandemie. Deze had soms een negatief effect op de inzet en commitment bij het project vanuit de zorgteams. Verder werden sommige onderzoekers of deelnemers aan het project ziek of moesten ze in quarantaine. Dat alles leidde in een aantal projecten tot vertraging in de projectuitvoering.

Contactpersoon bijeenkomst 29-11- '21

"..Want de instellingen zijn enthousiast, hebben meegeschreven aan het hele onderzoeksvoorstel meegedacht en dergelijke. Maar ja, op het moment dat er een pandemie uitbreekt onder een heel kwetsbare burgers heb je iets anders aan je hoofd dan starten en deelnemen aan een onderzoek.."

Aan de andere kant lukte het vaak toch om fysieke bijeenkomsten te organiseren, wanneer een grote zaal beschikbaar was waarin iedereen 1,5 meter afstand kon houden. De pandemie had soms ook nog andere effecten op de manier van onderzoek doen. Bijvoorbeeld doordat de noodzaak ontstond om interviews online af te nemen in plaats van face to face, en een zelftest te doen voor een bezoek aan huis.

Werven van cliënten

Contactpersonen gaven aan dat het lastiger is om cliënten die erg ziek zijn te benaderen om deel te nemen aan het project. Ook verliep het werven van cliënten in de GGZ moeilijker.

Contactpersoon bijeenkomst 29-11- '21

".. enthousiasme is aanwezig, maar wel moeilijk om bij cliënten uit de Wlz te komen. Wellicht omdat ze al zwaarder ziek zijn en niet zitten te wachten op een onderzoeker.."

Contactpersoon bijeenkomst 30-11-21

".. 'onderzoek' schrikt af, maar het werkt goed om de familie voor te bereiden dat er iemand belt om in gesprek te gaan.."

Bij een project dat zich richt op kwetsbare ouderen was de ervaring dat zorgprofessionals soms te beschermend zijn en zelf 'inclusiecriteria' gaan toepassen. Ook in dit project viel de invloed van de COVID-19-pandemie wel mee. Ouderen stonden ervoor open dat onderzoekers langskwamen, wanneer de richtlijnen werden opgevolgd.

Bij een van de projecten zijn de onderzoekers zeer actief betrokken bij gezinnen in de thuissituatie. Om volledig zicht te krijgen op de complexiteit van de situatie lopen de onderzoekers daadwerkelijk mee in het dagelijkse leven. De werving van de gezinnen kostte veel energie, mede omdat er ook veel van gevraagd wordt, maar om zicht te hebben op de complete situatie is deze manier van onderzoek doen zeer relevant in de ogen van de onderzoekers.

Contactpersoon bijeenkomst 29-11- '21

".. als je heel lang betrokken bent dan word je op een gegeven moment gewoon als onderzoeker ook onderdeel van dat systeem van het gezin..."

Inbreng van cliënten en naasten

In de bijeenkomsten kwam ook aan bod dat het soms moeilijk is om representatieve vertegenwoordigers te vinden vanuit cliënten of naasten. Het leek erop dat met name de mondige mensen zich aanmelden voor betrokkenheid bij het project waarbij het dan de vraag is of deze representatief zijn.

Contactpersoon bijeenkomst 30-11-'21

".. Naasten die betrokken zijn, zijn de mondige naasten die ook al in andere vertegenwoordigersgroepen deelnemen. Dit zijn niet de (kwetsbare) groepen die de professionals tegenkomen in de praktijk. Hoe betrekken we toch hun perspectieven? .."

Anderen opperden dat het uiteindelijk gaat om de representativiteit van de inbreng. Mondige naasten kunnen ook checken bij minder mondige naasten. Daarnaast werd gesuggereerd om, als dat mogelijk is, direct naasten te werven, zonder tussenkomst van zorgprofessionals of formele organisaties.

Contactpersoon bijeenkomst 30-11-'21

"..Want binnen ons project hebben we bijvoorbeeld bij familiebijeenkomst informatie over projecten gegeven en zo ook weer nieuwe naasten geworven, die dus niet via de zorgverleners bij ons kwamen, maar die hadden dan van ons gehoord en dachten: oh, daar wil ik wel iets mee..."

Een ander punt is dat het lastig bleek, in een aantal projecten, om het perspectief van cliënten goed mee te nemen in het praktijkproject. In groepsgesprekken waar ook professionals aan deelnemen kunnen cliënten soms moeilijker met het gesprek mee waardoor de input vanuit cliënten minder is dan verwacht.

Contactpersoon bijeenkomst 30-11-'21

“..En dat is ook omdat het wel heel kwetsbare cliënten zijn, die ook gewoon niet zo goed uit de woorden komen..”

Contactpersoon bijeenkomst 30-11-'21

“.. want ik heb eigenlijk diezelfde ervaring, wij hadden ook in eerste instantie voor andere onderzoeken bijvoorbeeld focusgroepen bedacht. En ook heel mooi vanuit het triadisch perspectief. Maar daar merk je ook dat het gesprek wordt gevoerd door de hulpverlener en de naasten. En de cliënt zit er een beetje voor spek en bonen bij..”

Oplossingen die werden aangedragen zijn om als projectuitvoerder vooraf het perspectief van individuele cliënten in kaart te brengen en dit dan zelf in te brengen en/of om aparte focusgroepen te organiseren met cliënten.

Tot slot werd aangegeven dat het contact met cliënten en naasten meer tijd kost dan vooraf ingeschat.

Contactpersoon bijeenkomst 25-11-'21

“..Het kost veel tijd voordat je echt inhoudelijk aan de slag kan..”

Inhoudelijke uitdagingen rondom onderzoeksmethodieken

In de bijeenkomsten kwam verder aan de orde dat in kwalitatieve interviews of focusgroepen vaak veel informatie wordt opgehaald. De uitdaging zit er dan bijvoorbeeld in om vanuit een brede en veelomvattende hoeveelheid informatie de link te leggen naar de kwantitatieve fase, waarbij op basis van alle informatie een vragenlijst ontwikkeld wordt met gestructureerde vragen. Hierbij was prioritering nodig om de vragenlijst niet te lang te maken, wat voor onderzoekers een uitdaging is.

Ook kwam aan bod dat zorgverleners die zelf interviews afnemen of gegevens verzamelen ook zelf kunnen leren data te analyseren en terug te koppelen. Bijvoorbeeld door te werken met apps, die ter plekke informatie opleveren, waarbij het belangrijk is om de grote hoeveelheid informatie die opgehaald wordt zo snel mogelijk weer terug te koppelen naar de zorgpraktijk.

Contactpersoon bijeenkomst 29-11- '21

“..En je kunt je ook wel voorstellen: als wij deze informatie moeten terugkoppelen, en we zeggen dan: vanwege de hoeveelheid en de rijkheid van de informatie komen we over een half jaar weer terug, dan zeggen die afdelingen: ja bekijk het even, daar hebben we dus helemaal niks aan..”

Contactpersoon bijeenkomst 29-11-'21

“..verder heb ik dat ook wel terug gehoord: de communicatie, hoe zorg je dat die verbinding met de praktijk goed blijft gaan, en dat we ook de uitkomsten en tussentijdse uitkomsten goed communiceren naar vooral de praktijk. Dat blijft wel een vraag, van: hoe sluiten we ook goed aan, en is dat vindbaar voor bijvoorbeeld ook begeleiders [red. van cliënten in de gehandicaptenzorg], die heel veel op de werkvloer bezig zijn en misschien niet altijd achter de computer of dingen lezen..”

Uitdagingen rondom de projectplanning

Een vaak genoemd punt is dat de onderzoeksfases minder strikt verlopen dan oorspronkelijk gepland.

Contactpersoon bijeenkomst 30-11-'21

“..inzet en commitment van de teams is lastig, ook vanwege corona. Het is een uitdaging om alles af te krijgen binnen het budget en binnen de tijd..”

De wens werd geuit dat ZonMw flexibel omgaat met aanpassingen in de onderzoeksanpak, bijvoorbeeld bij aanpassingen in de planning⁴. Ook vond men flexibiliteit van ZonMw belangrijk indien bijvoorbeeld projectuitvoerders uitvielen, bijvoorbeeld door ziekte. Tot slot werd benoemd dat de planning en onderlinge afstemming van projectuitvoerders beïnvloed worden door de agenda's en werkcycli van de samenwerkende partijen, welke niet altijd (optimaal) op elkaar aansluiten. Ook dat kan aanpassingen in de planning met zich meebrengen.

Contactpersoon bijeenkomst 29-11-'21

"..Ja, en spannend is denk ik: we kunnen flexibel zijn, maar bijvoorbeeld zo'n ROC moet ook docenten vrijmaken voor die leerwerkplaats, en dat dat kan in een specifieke periode. Nou ja, dat zijn van: hoe gaat het allemaal lukken, en past die planning van iedereen bij elkaar? Dat is wel een beetje spannend..."

2.4 Discussiepunten rondom bredere implementatie van de innovatie

In de bijeenkomsten kwam ook een aantal discussiepunten naar voren over bredere implementatie van de resultaten en (kennis)producten uit de projecten. Deze paragraaf vat deze beknopt samen.

Zo bleek het soms een uitdaging te zijn dat organisaties juist te snel willen overgaan tot implementeren. Een voorbeeld daarvan is dat een begeleider van een cliënt die een casus herkende die in een veilige anonieme onderzoeksomgeving werd ingebracht, en daaropvolgend direct tot actie over wilde gaan. In een ander project werd dit herkend in de samenwerking met verpleegkundigen die soms direct tot actie willen overgaan terwijl daarover in de projectgroep nog geen overeenstemming bestaat.

Contactpersoon bijeenkomst 29-11-'21:

".. het ging over verpleegkundigen en zo, maar die zitten heel erg in een actiemodus. En dat is hun werk. Dus meedoen met zo'n onderzoek, daar zien zij gelijk allemaal... daar zien zij dingen in. Dan denken ze: oh dit, oh dit, oh dit wil ik morgen doen, morgen wil ik dat doen, morgen wil ik... terwijl een onderzoek is heel langdurig. Maar het is soms zo moeilijk, om daar al op één lijn over te komen. En die zorgverleners, die zijn dan heel snel afgehaakt..."

Een andere uitdaging bij de praktijkprojecten is dat inzichten en innovaties daaruit soms niet automatisch elders toepasbaar zijn, indien een project een specifieke setting of situatie betreft. Het is dan belangrijk om de innovatie gericht op verbetering van de zorg- en ondersteuningsrelatie breder te testen en ruimte te bieden voor de inbreng van andere perspectieven. Daarbij werd in de discussies opgemerkt dat het te simpel gedacht is dat een product of innovatie, als deze eenmaal ontwikkeld is, gemakkelijk 'overgeplaatst' kan worden naar een nieuwe organisatie. Voor een deel zal hierbij opnieuw een soortgelijk proces doorlopen moeten worden als in het praktijkproject. Hierbij is de weg per organisatie verschillend wat grootschalige implementatie kan bemoeilijken.

Contactpersoon bijeenkomst 25-11-'21:

"..Alleen een bericht op intranet volstaat nooit..."

⁴ NB: ZonMw gaf aan dat een noodzaak tot aanpassing van de planning of werkwijze per project met ZonMw besproken kan worden en/of vermeld kan worden in de reguliere voortgangsrapportages. Dit is teruggekoppeld naar de contactpersonen.

3 Beoogde innovaties en activiteiten om de implementatie ervan te bevorderen

In dit hoofdstuk staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Welke resultaten en (kennis)producten zijn beoogd om de zorg- en ondersteuningsrelatie van cliënt-naasten-professionals te versterken en voor welke doelgroepen?
- Welke activiteiten zijn uitgevoerd of voorzien om de implementatie en verspreiding van de resultaten of (kennis)producten te bevorderen?

Om deze vragen te beantwoorden, analyseerden we informatie uit de voortgangsrapportages van de 22 praktijkprojecten, die de projectleiders in januari 2022 indienden bij ZonMw

3.1 Beoogde resultaten en (kennis)producten die projecten voortbrengen

De voortgangsrapportages geven inzicht in welke resultaten en (kennis)producten (de innovaties) de projecten naar verwachting zullen voortbrengen. Hierbij werd een paar keer benoemd dat de invulling van de innovaties af gaat hangen van het praktijkgerichte onderzoek. We beschreven reeds in paragraaf 2.1 dat veel projecten zich nog in een vroege onderzoeksfase bevonden.

De te verwachten resultaten en (kennis)producten zijn onder te verdelen naar:

Resultaten en (kennis)producten voor de praktijk

- Producten voor zorgprofessionals, mantelzorgers en/of cliënten;
- Innovatieve methodieken en/of (aangepaste) interventies;
- Producten voor scholing van zorgprofessionals of trainingsprogramma's;
- Producten ter bevordering van de (verdere) implementatie bij andere zorgorganisaties;

Resultaten en (kennis)producten voor het onderwijs:

- Producten richting onderwijs en/of invulling van het curriculum;

Kennisverspreiding richting doelgroepen rondom de innovatie (onderzoek, praktijk, beleid):

- Kennisverspreiding richting verschillende doelgroepen rondom de innovatie.

We beschrijven beknopt enkele voorbeelden per categorie.

Producten voor zorgprofessionals, mantelzorgers en/of cliënten

In ongeveer de helft van de voortgangsverslagen rapporteren de projectleiders de ontwikkeling van concrete producten zoals korte video's of animaties, praktische communicatietools (taalwijzer, praatplaat), informatieclips of handreikingen. Deze worden primair ontwikkeld voor zorgprofessionals, maar veel projectleiders geven aan dat daarmee dus ook de mantelzorgers en/of cliënten een doelgroep zijn. Een aantal projectleiders geeft aan dit type producten te gaan bundelen in een toolkit. Het doel van deze producten is veelal ondersteuning bieden bij de gespreksvoering tussen professionals en cliënten/mantelzorgers. Ook gaat het om het aanreiken van praktische tips of inspirerende voorbeelden. Tot slot zijn handleidingen of reflectie-instrumenten in ontwikkeling om de samenwerking tussen professionals en cliënten/mantelzorgers te verbeteren, bijvoorbeeld door praktische voorbeelden van overlegvormen aan te reiken. Ook korte informatieclips werden als voorbeelden genoemd om dilemma's in de zorg invoelbaar te presenteren en om binnen de zorgteams die dilemma's te bespreken. Andere voorbeelden waren een film-documentaire en theaterproducten als les- of informatiemateriaal voor zorgprofessionals of zorggebruikers.

Innovatieve methodiek en/of (aangepaste) interventies

Een aantal projectleiders rapporteert dat een bestaande interventie wordt doorontwikkeld op basis van de inzichten uit de praktijkgerichte onderzoeken. In verschillende projecten is sprake van een integrale methodiek, bijvoorbeeld om het samen optrekken tussen zorgprofessionals, naasten en cliënten vanuit betekenisvolle relaties te verbeteren binnen zorgorganisaties. Vrijwel altijd hebben de producten die vermeld staan in de vorige paragraaf een plaats binnen de betreffende innovatieve methodiek. Bij een aantal projecten wordt aangegeven dat de kennis en de inzichten die het onderzoek voortbrengen zullen leiden tot aanpassingen in de reguliere zorgverlening, maar wordt dit niet verder gespecificeerd. Verder bleek uit de voortgangsverslagen dat men niet alleen de zorg- en ondersteuningsrelatie wil versterken, maar soms ook toe wil werken naar een verbeterd zorgmodel, met aandacht voor de fysieke, mentale en andere zorgbehoeften van cliënten.

Producten voor scholing van zorgprofessionals of trainingsprogramma's

Uit de voortgangsverslagen blijkt verder dat binnen projecten vaak handreikingen of modules worden ontwikkeld op basis waarvan zorgprofessionals opgeleid kunnen worden rond het uitvoeren van de innovatieve methodiek/interventie of er wordt een trainingsprogramma voor dit doel ontwikkeld. Soms beoogt men daarbij een 'train-de-trainer' principe, waarbij professionals worden getraind om vervolgens zelf collega's te kunnen opleiden. Ook kunnen praktijkopleiders binnen instellingen bekend gemaakt worden met een handreiking, module of toolkit en het gebruik daarvan in de praktijk. Tot slot zet een project in op het aanstellen van twee kartrekkers per team die worden opgeleid tot triade-coach. Niet alleen worden deze triade-coaches opgeleid om het triadisch werken⁵ in het eigen team vorm te geven, maar ook om bijvoorbeeld via intervisie ingezet te worden in andere teams wanneer er knelpunten zijn bij het triadisch samenwerken aldaar.

Producten ter bevordering van de (verdere) implementatie bij andere zorgorganisaties

Verschillende projectleiders rapporteren de ontwikkeling van producten waarmee bevorderd wordt dat de innovatie geïmplementeerd kan worden in andere zorgorganisaties. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om klinische aanbevelingen, beleidsnotities of handreikingen rondom de implementatie, zoals het bieden van inzicht in de criteria rondom haalbaarheid en bruikbaarheid van de interventie. Verschillende projecten bieden implementatie- en/of communicatieplannen aan voor nieuwe zorgorganisaties die de innovatie gericht op verbetering van de zorg- en ondersteuningsrelatie van cliënt-naasten-professionals ook willen gaan invoeren. Ter vergroting van de bekendheid worden o.a. korte promofilms ontwikkeld. Verder brengen veel projecten voorlichtingsmateriaal voort rondom het proces en de inhoud van het project, bijvoorbeeld een overzicht van de werkplannen en -vormen die toegepast kunnen worden, PowerPointpresentaties, documentatie over het onderzoeksproces, over het opzetten van een leergemeenschap. Een ander voorbeeld is een handreiking voor professionals, kwaliteitsfunctionarissen en/of managers over hoe je co-creatie kunt vormgeven in de langdurige zorg.

Producten richting onderwijs en/of invulling van het curriculum

Een meerderheid van de projectleiders rapporteert dat producten ontwikkeld gaan worden waarmee de inzichten vanuit het project overgebracht kunnen worden richting het onderwijs. Dit zijn veelal beroepsopleidingen tot verpleegkundige (mbo en hbo) of verzorgende, maar ook bijvoorbeeld studies social work, paramedische opleidingen (ergotherapie, logopedie, fysiotherapie, creatieve therapie), gezondheidswetenschappen of trainingen voor ervaringsdeskundigen.

⁵ Bij triadisch werken overleggen de cliënt, de naaste(n) en de zorgprofessionals met elkaar om samen het herstel van de cliënt te ondersteunen.

De projecten brengen naar verwachting onderwijsmodules voort (waaronder kennisclips, korte video animaties, e-learning modules) en lesplannen. Een project brengt opdrachten in voor hbo opleidingen in zorg en welzijn, binnen een minor programma of voor een bachelor thesis. Daarnaast wordt in de voortgangsrapportages soms aangegeven dat het curriculum aangepast zou kunnen worden op basis van de inzichten en producten uit de projecten, bijvoorbeeld door een handreiking met practice-based casussen of filmmateriaal in de lessen op te nemen. Veel van de producten zijn zowel in te zetten in de reguliere opleidingen als binnen de in-company scholing van zorgmedewerkers. Een voorbeeld daarvan is een post hbo trainingsmodule voor het gebruik van een kwaliteitsinstrument. Verder wordt in een project een kennisbundel 'mbo zorgrelatie' ontwikkeld, welke beschikbaar komt op het kennisplein Zorg voor Beter en Consortium mbo zorg en welzijn.

Kennisverspreiding richting doelgroepen rondom de innovatie (onderzoek, praktijk, beleid)

Naast de kennisverspreiding richting onderwijs (beschreven in de vorige paragraaf), bestaan intenties voor kennisverspreiding richting onderzoek, praktijk en beleid. Vrijwel alle projecten zullen wetenschappelijke artikelen voortbrengen met de resultaten van het praktijkgericht onderzoek, in veel gevallen als ambitie in peer-reviewed tijdschriften. Daarnaast wordt in een ruime meerderheid van de projecten beoogd om de inzichten te publiceren in vaktijdschriften voor bijvoorbeeld zorgprofessionals, kwaliteitsfunctionarissen, zorgmanagers of beleidsmakers. Ook wil men in de projecten kennis verspreiden richting patiënten/mantelzorgorganisaties, bijvoorbeeld via een publieksfolder, factsheet, 'graphic novel', social media posts, een nieuwsbrief of door publicatie van de bevindingen op relevante websites, bijvoorbeeld van patiëntenverenigingen. Daarnaast worden presentaties of workshops op symposia of congressen genoemd om de inzichten uit het project te delen met bijvoorbeeld zorgmedewerkers, soms ook middels rollenspelen of door een reeks blogs. Tot slot worden gemeenten, beroepsverenigingen, de IGJ, het zorgkantoor en zorgverzekeraars genoemd als strategische partijen die betrokken en ingelicht zullen worden over de resultaten vanuit het project.

3.2 Uitgevoerde activiteiten en bevorderende en belemmerende factoren

We maken in deze paragraaf een onderscheid tussen activiteiten voor kennisverspreiding van de (tussen)resultaten, activiteiten richting en met het onderwijs en activiteiten die gericht zijn op de implementatie van de innovatie of de bredere verspreiding daarvan.

Zoals eerder aangegeven zitten de meeste projecten nog in een vroege onderzoeksfase en is slechts bij enkele projecten de innovatie reeds beschikbaar.

Activiteiten voor kennisverspreiding

De activiteiten voor kennisverspreiding zijn in lijn met de beoogde producten en resultaten uit paragraaf 3.1 en betreffen voornamelijk presentaties van tussenresultaten van het project en/of het indienen van abstracts voor een congres. Verder is de bekendheid van het project vergroot via bijdrages aan nieuwsbrieven of bijvoorbeeld door radio interviews. Ook rapporteert een projectleider dat het groeiende netwerk (universiteiten/werkplaatsen, de stuurgroep) en de vernieuwde website van belang zijn voor kennisverspreiding. De bestaande leergemeenschap binnen een ander project blijkt ook steeds meer nieuwe connecties op te leveren.

Activiteiten richting en met het onderwijs

Verschillende projecten ontplooiden initiatieven richting en met het onderwijs. Zo namen verschillende studenten deel aan een project over betekenisvolle activiteiten vanuit een minor over

cliëntparticipatie. Verder is gewerkt aan de ontwikkeling van modules en/of lesplannen. Er is een concreet plan geschreven om de methode Ruimte voor Zorg in het hbo-V onderwijs te introduceren voor het schooljaar 2022-2023. Ook worden kennisdeskundigen vanuit het onderwijs betrokken in adviesraden en wordt contact gezocht met relevante platforms (zoals de vakschool Waardevol Onderwijs) en curriculumcommissies en/of wordt kennis verspreid via lectoraten.

Activiteiten gericht op de implementatie van de innovatie

Ten aanzien van activiteiten die gericht zijn op de implementatie van de innovatie wordt vanuit ruim een derde van de projecten aangegeven hier nog niet mee bezig te zijn. De reden daarvoor is dat er nog geen producten of resultaten zijn en dat deze activiteiten niet van toepassing zijn in de huidige projectfase. Wel treffen de projectleiders voorbereidende activiteiten (zie de volgende paragraaf).

Uitvoerders van een aantal andere projecten treffen voorbereidingen voor het implementeren van de innovatie gericht op het versterken van de zorg- en ondersteuningsrelatie van cliënt-naasten-professionals in de betrokken zorgorganisaties aan het praktijkproject. Wanneer de innovatie nog niet beschikbaar is betreft dit bijvoorbeeld gesprekken met relevante betrokkenen, zoals bestuurders, directies of adviesraden binnen een zorgorganisatie. In de voortgangsverslagen kwam verder aan bod dat het betrekken van zowel mensen uit de 'frontlinie' (zorgprofessionals) als vanuit 'kantoor' (management, beleid) belangrijk is voor het creëren van draagvlak. Ook zijn binnen praktijkprojecten panels opgericht, bijvoorbeeld van ervaringsdeskundigen, zijn de eerste actielessies uitgevoerd of worden aanpassingen doorgevoerd in een bestaande methode. Ten aanzien van de implementatie van 'Als je het ons vraagt' zijn beleidsdocumenten in de drie deelnemende zorgorganisaties geanalyseerd om na te gaan of de methode past binnen de kwaliteitskaders, verantwoordingsinstrumenten en wetgeving rondom inspraak. De analyse geeft aanknopingspunten in de communicatie met bestuurders en potentiële gebruikers over hoe de methode ingezet kan worden om te voldoen aan verschillende verplichtingen. Eén projectleider rapporteert concrete activiteiten in de deelnemende zorgorganisaties rondom de implementatie van de innovatie, bijvoorbeeld een kick-off bijeenkomst, verspreiding van informatiemateriaal richting zorgmedewerkers, mantelzorgers en cliënten en inzet van 'verbeterteams' die onder begeleiding de interventie gaan uitproberen.

Vorbereidende activiteiten gericht op de bredere implementatie van de innovatie

In enkele projecten zijn er voorbereidende activiteiten uitgevoerd met het oog op een bredere implementatie van de beoogde innovatie die het project zal voortbrengen. Soms gaat dit om activiteiten die onderdeel zijn van de praktijkprojecten, zoals het breed verspreiden van de enquête. Bij meerdere projecten is een adviescommissie ingericht waarbij naast zorgprofessionals en cliënten/mantelzorgers, ook stakeholders rond de verdere verspreiding zijn betrokken zoals zorgkantoren en zorgambtenaren. Tot slot is er in een paar projecten sprake van aansluiting bij landelijke of regionale partijen, bijvoorbeeld Zorginstituut Nederland, Vilans of een regionale kenniswerkplaats, en dat projectuitvoerders input geven op nationale documenten zoals het Kwaliteitskader Gehandicaptenzorg.

Bevorderende en belemmerende factoren bij deze activiteiten

Slechts een paar projectleiders rapporteerden bevorderende en belemmerende factoren bij de uitvoering van de activiteiten uit deze paragraaf. Wat bevorderend werkt, is als de zorgorganisaties concreet de locaties hebben aangewezen voor de projectactiviteiten en als er aandacht in de organisatie is voor de doelstellingen van het project. De belemmerende factoren hadden betrekking op de verminderde communicatiemogelijkheden of prioritering vanwege de coronamaatregelen. Verder wordt opgemerkt dat het belemmerend werkt als de activiteiten gezien worden als het 'infietsen van het eigen instrument'. Ook is de ervaring dat perspectieven kunnen wisselen vanwege

een wisseling van de betrokken personen bij het project. Een concreet idee dat ingebracht werd in de voortgangsrapportages voor mogelijke ondersteuning door ZonMw, was dat ZonMw kan ondersteunen bij het samenbrengen van de producten voor de doelgroep onderwijs om deze vervolgens ook gebundeld aan te bieden. Dit komt verder aan de orde in hoofdstuk 4.

3.3 Voorziene activiteiten en betrokkenheid van juiste partners

De komende periode gaan verschillende projecten verder met de uitvoering van de onderzoeksonderdelen van de praktijkprojecten of met de doorontwikkeling van de innovatieve methodiek en/of het trainingsprogramma daarvoor. In de voortgangsrapportages werden de volgende activiteiten gerapporteerd voor de aankomende projectperiode.

Voorziene activiteiten voor kennisverspreiding

De voorziene activiteiten voor kennisverspreiding van de (tussen)resultaten van het project komen overeen met de activiteiten die reeds vermeld staan in voorgaande paragrafen.

Voorziene activiteiten richting en met het onderwijs

Ook de voorziene activiteiten richting en met het onderwijs komen overeen met de eerder vermelde activiteiten. Daarnaast is vanuit twee projecten voorzien dat er gastlessen gegeven gaan worden.

Voorziene activiteiten gericht op de implementatie van de innovatie

In een aantal projecten wordt (onderdelen van) de innovatie in de praktijk gebracht, waarna de ervaringen worden getoetst, of wordt gestart met het trainen van de zorgprofessionals. Bij een project wordt een reflectie uitgevoerd op de factoren in de organisaties (cultuur, structuur) die het project versterken of juist belemmeren. Per locatie wordt daarvoor een 'organisatiescan' gemaakt. Rond een reeds bestaande interventie speelt het vraagstuk van het borgen ervan voor de langere termijn in den deelnemende organisaties. Daar worden afspraken over gemaakt. Bij een ander project wordt het borgen van het triadisch werken bevorderd via de kartrekkers in de teams en middels intervisiebijeenkomsten.

Voorziene activiteiten gericht op de bredere implementatie van de innovatie

Aanvullend op de activiteiten die genoemd staan in paragraaf 3.2 rapporteert een aantal projectleiders aansluiting te zoeken bij nog andere landelijke partijen, zoals de landelijke leergemeenschap via het kenniscentrum Dementie op jonge leeftijd, het landelijke ART netwerk (www.art-psy.nl), het kenniscentrum Phrenos (<https://kenniscentrumphrenos.nl>) en/of de brancheorganisaties in de Nederlandse GGZ voor cliënten, ervaringsdeskundigen en naasten (Ypsilon, Mind, Fameus). Tot slot wordt ingezet op bredere implementatie via het toevoegen van vertegenwoordigers van nieuwe zorgorganisaties aan de project- of werkgroepen in het praktijkproject.

Zijn de juiste partners aangehaakt?

Ongeveer een derde van de projectleiders gaf in de voortgangsverslagen antwoord op de vraag van ZonMw of de juiste partners zijn aangehaakt. Iedereen vond dat de juiste partners bij het project zijn betrokken. Ook werd aangegeven dat de nog te ontwikkelen implementatie- en disseminatieplannen voorgelegd gaan worden aan ZonMw. De overige voortgangsrapportages gingen niet in op deze vraag.

3.4 Wat zijn de logische stappen na het project?

Soms staat in de voortgangsverslagen dat het in deze fase van het project nog te vroeg is om concreet te zijn over de stappen na het project. In de meeste voortgangsverslagen staan hier echter wel ideeën over, die onder te verdelen zijn in:

- Doorontwikkelen van de innovatie of het uitvoeren van verder onderzoek
- Communicatie om de bekendheid te vergroten
- Het inzetten van kanalen om de innovatie te verspreiden
- Het opnemen van de principes in het curriculum

Hieronder volgt een nadere toelichting hierop.

Doorontwikkelen van de innovatie of verder onderzoek

Het doorontwikkelen van de innovatie gaat bijvoorbeeld over de vormgeving van de toolkit, zoals het verbeteren van een applicatie, of het verder doorontwikkelen van een leergemeenschap voor vervolgonderzoek of verdere kwaliteitsverbetering. Ook wordt aangegeven dat via participatief actiegericht onderzoek de resultaten tijdens het onderzoek geborgd gaan worden in de praktijk. De betrokkenen worden dan zelf de verbeteraars van hun eigen situatie. Diverse projecten geven aan subsidiemogelijkheden te willen benutten voor nieuwe toepassingsmogelijkheden of om te stimuleren dat organisaties goed kunnen leren van het toepassen van de methode. Twee projecten rapporteren nadere onderzoeksplannen met betrekking tot verfijning van de onderzoeksmethoden in de participatieve actieonderzoeken, het koppelen van verschillende data of nader onderzoek naar de onderbelichte aspecten van de innovatie tot dusverre.

Communicatie om de bekendheid te vergroten

In lijn met de eerder genoemde activiteiten voor kennisverspreiding, wordt in de voortgangsverslagen aangegeven dat ook na het project de inzichten eruit verspreid zullen worden via publicaties, presentaties, workshops, (interactieve) websites of social media.

Inzetten van kanalen voor de verspreiding van de innovatie/tool

In de voortgangsverslagen worden uiteenlopende kanalen genoemd die ingezet gaan worden om de verspreiding van de innovatie of producten te bevorderen richting de doelgroepen. Zoals het eigen academische netwerk waaraan ook soms een opleiding is verbonden. Verder worden landelijke kenniswebsites en organisaties genoemd, namelijk het Kennisplein Zorg voor Beter, het Kennisplein Chronische Zorg, Vilans, Movisie, ZonMw, Alzheimer Nederland, de (toekomstige) website van het VWS Programma Langer Thuis (<https://www.rivm.nl/zorg/organisatie-van-zorg/in-kaart-brengen-netwerken-integrale-ouderenzorg>), het Instituut voor Positieve Gezondheid, Kennisplein Gehandicaptensector en Kennisplein Beter Oud.

Daarnaast worden ook websites genoemd van brancheorganisaties en beroepsverenigingen, o.a. Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, Actiz, Platform Sociaal Werk Nederland, Ergotherapie Nederland, V&VN, KNGF, Beroepsvereniging voor Professionals in Sociaal Werk en het Nederlands Huisartsen Genootschap. Voor de GGZ gaat het dan bijvoorbeeld om het landelijke ART netwerk, kenniscentrum Phrenos, brancheorganisaties en organisaties voor cliënten, ervaringsdeskundigen en naasten (Ypsilon, Mind, Fameus). In een project is men in overleg met de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) om te zien hoe de methodiek kan worden ingezet voor reflectief toezicht. Ook regionale samenwerkingsverbanden worden vermeld, zoals voor een project in Limburg de Beweging Positieve Gezondheid Limburg, de Koepel Adviesraden Sociaal Domein en het Maatschappelijk Netwerk Limburg.

Enkele projectleiders benoemen de aanpak om de innovatie specifiek onder zorgaanbieders te verspreiden. Voor de methode 'Als je het ons vraagt' wordt aangegeven dat een samenwerkingspartner het eigenaarschap ervan overneemt en dit verder zal verspreiden onder zorgaanbieders. Voor de methode 'Ruimte voor zorg' wordt aangegeven dat deze doorontwikkeld wordt volgens een business plan om als vitaal product ingezet te kunnen worden in zorgorganisaties, los van onderzoekssubsidies.

Het opnemen van de principes in opleidingscurricula

Ongeveer de helft van de projectleiders rapporteert specifiek de voorgenomen activiteiten na het project om de inzichten over te brengen richting opleidingen van zorgprofessionals of curricula, inclusief post-hbo-trainingen. Het gaat dan met name om het ontwikkelen van lesmateriaal of modules, bijvoorbeeld rond het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek in het verpleegkunde onderwijs. Een van de ontwikkelde lessen wordt onderdeel van een doorlopende leerlijn op de hbo-v. Bij verschillende projecten wordt aangegeven dat de projectleden vanuit de onderwijsinstellingen hierbij een rol hebben en/of dat ingezet wordt op versterking of uitbreiding van het netwerk.

4 Ambities rond impact en mogelijke ondersteuning van ZonMw

In dit hoofdstuk staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Welke ambities zijn er in de projecten bij het bereiken van impact?
- Welke ideeën zijn er over de manieren waarop ZonMw de uitvoerders van de projecten kan ondersteunen bij het maximaliseren van de impact van hun project?

Om deze vragen te beantwoorden, gebruikten we de analyses van de onlinebijeenkomsten in maart met een daarop volgende member check onder de deelnemers van de bevindingen.

4.1 Introductie op de afsluitende bijeenkomsten in maart 2022

De 22 praktijkprojecten voeren praktijkgericht onderzoek uit en beogen op basis van de inzichten daarvan vernieuwende methodieken of producten op te leveren. In de bijeenkomsten eind november 2021 werd gesproken over de mogelijke manieren waarop ZonMw zou kunnen ondersteunen bij het vergroten van de impact van de projecten. We stuurden een samenvatting van deze ideeën toe, zodat de deelnemers zich konden voorbereiden op de bijeenkomst in maart (zie bijlage D).

In de bijeenkomsten in maart 2022 kwam aan bod welke uitdagingen en kansen projectleiders en andere (contact)personen van de projecten zien voor het realiseren van impact van de projecten. Verder werden manieren besproken waarop ZonMw zou kunnen ondersteunen om de impact vanuit de projecten te maximaliseren. Op basis hiervan zijn concrete handvatten geformuleerd die richting kunnen geven aan de ondersteuning door ZonMw. Bij de bespreking van de uitdagingen kwamen ook de knelpunten in de projectplanning op tafel (zie hoofdstuk 2) en oplossingen die reeds waren toegepast. Dit beschrijven we in paragraaf 4.2. Daarna beschrijft paragraaf 4.3 de ideeën omtrent project overstijgende samenwerking, paragraaf 4.4 de ideeën rond het inzetten van het budget voor implementatie en paragraaf 4.5 en de mogelijke ondersteuning van ZonMw daarbij.

Tot slot biedt paragraaf 4.6 een overzicht van de concrete handvatten voor ondersteuning door ZonMw op basis van de bijeenkomsten.

4.2 Knelpunten in de projectplanning en oplossingen daarvoor

Het jaar 2021 was vanwege de pandemie een roerig jaar waarin projecten anders liepen dan voorzien. Soms kon daardoor geen start gemaakt worden met het realiseren van impact (“we kregen geen respons”). Op het moment van de bijeenkomst in maart 2022 leken de samenwerkingspartners in de zorg en het onderwijs er weer meer voor open te staan. Bij het opvangen van de knelpunten in de planning is op sommige onderdelen creativiteit mogelijk gebleken, bijvoorbeeld door inhoudelijk voorwerk naar voren te halen in het proces van de ontwikkeling van de tool. Ook was het goed mogelijk om een Delphi studie digitaal te organiseren. Maar rond andere onderdelen bleek dat niet mogelijk, bijvoorbeeld omdat interviews met de doelgroep niet digitaal afgenomen kunnen worden. Ook bij het uittesten van een interventie is geen versnelling mogelijk. In de discussiebijeenkomst kwam ook aan bod dat als het oorspronkelijke plan te veel wordt bijgesteld dit ten koste gaat van de kwaliteit. Verder bleek het inrichten van

leerwerkplaatsen (een onderdeel in de projectvoorstellen van verschillende projecten) minder goed te verlopen vanwege onderbezetting en ook hiervoor was geen creatieve oplossing mogelijk. In de bijeenkomsten kwam ook aan bod dat er vertraging in het project was opgetreden, en het mede daarom de vraag blijft hoe de implementatieplannen op een goede manier kunnen worden opgepakt (zie ook paragraaf 'Ondersteuning m.b.t. opstellen implementatieplan'). Tot slot gaven contactpersonen aan dat het realiseren van impact een grotere rol gaat spelen wanneer er concrete producten zijn (bijvoorbeeld 'praatplaat', filmpje, training, eLearning). Het leeft dan meer onder de betrokken professionals en (vertegenwoordigers van) cliënten en naasten. De betrokkenen kunnen dan meekijken en er ontstaat dan een goede flow om bredere toepassing van de producten te realiseren.

4.3 Afstemming tussen projecten en project overstijgende samenwerking

Om de impact van projecten te vergroten, kan het goed zijn om daarin project overstijgende samenwerking te zoeken. In de bijeenkomsten werd gewezen op de contacten die al bestaan met uitvoerders van andere projecten. Er wordt met elkaar meegekeken en zo nodig advies gegeven. Ook bleken projectuitvoerders soms al baat te hebben gehad bij de tips uit de vorige online bijeenkomsten in november 2021. Verder kwam aan bod dat projecten die eenzelfde soort sector, doelgroep of innovatie behelzen, gezamenlijk meetings/symposia voor professionals en stakeholderpartijen zouden kunnen organiseren om resultaten en innovaties te presenteren.

Wensen voor de komende periode voor uitwisseling tussen projecten

In de bijeenkomsten kwam ook aan de orde dat het goed zou zijn dat uitwisseling tussen de projecten wordt gefaciliteerd door ZonMw ("*ja, hier kom je zelf niet aan toe*"). Dit zou onder meer zinvol zijn als de projecten verder zijn met de ontwikkeling van de innovaties en er meer wordt uitgerold. Loopt het dan wel of niet zoals verwacht? Dit hoeft niet alleen via bijeenkomsten georganiseerd te worden, maar kan bijvoorbeeld ook via een nieuwsbrief waarin innovaties en resultaten worden gepresenteerd, eventueel ook project overstijgend. Sommige contactpersonen benoemden dat op dat moment (maart 2022) vooral het leren van elkaar belangrijk is.

Inzicht bieden in wat er allemaal loopt

Om de uitwisseling tussen projecten te bevorderen, gaven contactpersonen aan het zinvol te vinden als ZonMw nog meer inzichtelijk maakt welke soort projecten er zoal lopen. Nu is er al op de website van ZonMw een overzicht van de lopende projecten te vinden, namelijk op www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/ouderen/programmas/programma-detail/kennisontwikkeling-langdurige-zorg-en-ondersteuning/.

Voortbouwend op dat overzicht zou een onderverdeling naar bijv. sector, doelgroep en/of type innovatie behulpzaam zijn om nog meer tussen projecten uit te wisselen.

Het belang van een overkoepelende blik

In de laatste serie bijeenkomsten werd ook het belang van een overkoepelende blik over de projecten heen genoemd en dat ZonMw inhoudelijke vervolgbijeenkomsten daarvoor zou kunnen organiseren. Het doel hiervan kan zijn 'delen en leren van elkaar' en inzichtelijk maken hoe de projecten zich tot elkaar verhouden (bijv. qua sector, doelgroep en/of type innovatie) en hoe op een samenhangende wijze producten aangeboden kunnen worden richting verschillende doelgroepen (professionals van zorgorganisaties, professionals in onderwijs/scholing, cliëntvertegenwoordigers). Deze zouden dan niet online moeten plaatsvinden maar bij voorkeur ook op locatie. Verder werd geopperd om dergelijke bijeenkomsten ook voor en met de junior onderzoekers te organiseren.

Naast het belang van een overkoepelende blik over de praktijkprojecten uit dit programma, wezen diverse contactpersonen ook op interessante linken naar andere relevante ZonMw programma's. Er speelt veel in de langdurige zorg en bij ZonMw is veel kennis beschikbaar vanuit projecten met vergelijkbare vraagstukken. Denk bijvoorbeeld aan het triadisch werken dat aan de orde is in zowel GGZ, gehandicaptenzorg als in de ouderenzorg. Richting professionals en managers in zorgorganisaties zou een duidelijke boodschap moeten komen over wat er werkt, maar ook concrete tips over wat er niet werkt. Ook hierbij zou ZonMw kunnen faciliteren. Daarbij is een optie om de netwerken en samenwerkende partijen die bestaan in ieder project, waar mogelijk met elkaar te kunnen verbinden en relaties van elkaar te kunnen benutten. Een andere deelnemer benoemde de voordelen die dit kan hebben voor de zorgorganisaties en het onderwijs die nu door de bomen niet altijd meer het bos zien.

Enkele voorbeelden van gezamenlijke producten

Bij verschillende projecten is er al sprake van samenwerking en een aantal gezamenlijke producten of activiteiten. Een voorbeeld is een artikel in Zorgvisie dat geschreven werd vanuit een samenwerkingsverband van o.a. vijf universitaire groepen. Het adresseert het belang van narratieven in de zorgverlening voor ouderen.

<https://www.zorgvisie.nl/blog/maak-gebruik-van-verhalen-voor-kwaliteitsverbetering-in-het-verpleeghuis/>

Een ander voorbeeld betreft een gezamenlijk georganiseerd symposium, vanuit een aantal projecten, voor een doelgroep die relatief moeilijk bereikbaar is, namelijk de verzorgenden en helpenden.

Hoe de projecten indelen?

In de bijeenkomsten kwam de mogelijke rol voor ZonMw op tafel om de juiste match tussen projecten te maken voor het gezamenlijk optrekken bij bijvoorbeeld verspreiding van projectresultaten en bij vervolgbijeenkomsten. Als het gaat om impact bereiken, dan kan een *indeling* naar de doelgroep van cliënten en/of professionals leidend zijn. Maar er zijn ook andere indelingen mogelijk om vervolgens een zinvolle overkoepelende bijeenkomst te organiseren, bijvoorbeeld een indeling naar het type beoogde innovatie, naar regio of naar zorgsector. Daarnaast opperden contactpersonen van de projecten om de wensen hieromtrent te inventariseren en dat projectleiders dan kunnen kiezen rondom de matching.

Verder werd gesuggereerd om, naast de huidige deelnemers, voor toekomstige bijeenkomsten ook andere participanten uit te nodigen, bijvoorbeeld vertegenwoordigers van de kenniscentra en academische netwerken in de langdurige zorg (onder meer UNC-ZH, UNO Amsterdam, UKON). ZonMw kan ondersteunen door de projecten op innovatie, sector en/of doelgroep te matchen en te faciliteren dat visie ontstaat rondom een overkoepelende manier om de opbrengsten te verspreiden. Hierbij kunnen dan ook linken gelegd worden naar andere ZonMw programma's.

4.4 Optimaal inzetten van het budget voor implementatie

Algemeen

Zoals hiervoor al genoemd, vraagt ZonMw bij elk praktijkproject om een gedeelte van het projectbudget te reserveren voor implementatieactiviteiten die van belang zijn om de resultaten en (kennis)producten uit de projecten te implementeren en te borgen binnen praktijkorganisaties. In de bijeenkomsten ging het ook over het optimaal inzetten daarvan (paragraaf 4.4), en de wijze waarop ZonMw hierbij zou kunnen ondersteunen (paragraaf 4.5).

Verschiedende contactpersonen benoemden dat impact hebben doorlopend aan de orde is bij het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek. Het gaat dan om vragen als hoe de locaties goed bij het

praktijkproject te betrekken en wanneer welke verantwoordelijkheid over te dragen. Verder voortdurend alert zijn op bevorderende en belemmerende factoren in de organisaties rond zorgvernieuwing en afstemming op meerdere niveaus, waaronder ook de bestuurders in een organisatie. Daarnaast zijn er veel contacten met het onderwijs, zoals ook bleek uit de voortgangsrapportages (zie hoofdstuk 3). Dat vraagt dat projectleiders er bewust bij stilstaan wat specifiek in hun project de “implementatie-activiteiten” zijn, die dan dus onder het implementatie budget kunnen vallen. We bespraken in de bijeenkomsten de ambities richting onderwijs en zorgorganisaties en de samenwerking met onderwijs, zorgorganisaties en cliënten en hun vertegenwoordigers.

Ambities richting het onderwijs

Zoals ook al bleek uit de voortgangsrapportages (hoofdstuk 3) zijn in veel projecten goede contacten met het onderwijs voor verschillende professionals en op meerdere opleidingsniveaus. Vertegenwoordigers vanuit het onderwijs zitten vaak al in de projectgroep en/of zijn betrokken bij een leergemeenschap van waaruit de innovatie gericht op versterking van de zorg-en ondersteuningsrelaties vormgegeven en geïmplementeerd wordt.

Met betrekking tot eventuele ambities richting het wijzigen van opleidingscurricula van bijvoorbeeld verpleegkundigen of verzorgenden wezen verschillende contactpersonen erop dat deze bescheiden moeten zijn omdat besluitvorming hierover over veel schijven gaat en het dan niet realistisch kan zijn om binnen de projectperiode hierin veranderingen te willen bereiken. Daarnaast ligt het curriculum vaak al een jaar van tevoren vast en is ook het ad hoc ‘inbreken’ met bijvoorbeeld een gastles dan meestal niet meer mogelijk. Tot slot zijn beperkte wijzigingen mogelijk vanwege het principe ‘voor alles wat erin komt, moet er ook wat uit’.

Het is volgens de deelnemers aan de bijeenkomsten eerder haalbaar dat kennisproducten meegenomen worden in het bestaande curriculum. Het helpt dan wel als je de curricula kent en de ballotage dossiers van de verschillende opleidingen. Het ontwikkelde lesmateriaal kan aangeboden worden aan de scholen.

Hoe aanbieden richting onderwijs?

In veel projecten gebeurt het informeren over de (kennis)producten via persoonlijke contacten met opleiders van bijvoorbeeld hbo-v’s en mbo-opleidingen in de zorg. Daarnaast wordt gesuggereerd dat dit via bijvoorbeeld de mbo raad kan of via consortia waar meerdere scholen bij zijn aangesloten. Verder bestaat in een aantal projecten de intentie om een conferentie te organiseren voor vertegenwoordigers vanuit het mbo en hbo. Tot slot wordt gewezen op een aantal landelijke mogelijkheden. Veel producten en lesprogramma’s worden aangeboden via wikiwijs (zie wikiwijs.nl). Scholen mogen deze mogelijkheid vrijuit benutten. Er zijn richtlijnen voor en je moet aantonen dat het (kennis)product of de lesmodule aan bepaalde voorwaarden voldoet (o.a. vermelding van bronnen). Ook de hbo kennisbank (zie hbo-kennisbank.nl) en het delen van eLearnings via het kennisplein informele zorg (<https://www.zorgvoorbeter.nl>) en andere kennispleinen van Vilans of Movisie zouden mogelijkheden bieden voor verspreiding van producten.

Ambities richting zorgorganisaties

In vrijwel alle projecten is of wordt het de uitdaging om de bevindingen vanuit het praktijkgericht onderzoek geborgd te krijgen binnen de organisaties waarin het onderzoek plaatsvindt. Verder werden tijdens de bijeenkomsten plannen benoemd om een werkconferentie te organiseren. Zo is het bijvoorbeeld de bedoeling in een project om via zo’n werkconferentie de kennis en inzichten over te dragen, op basis waarvan organisaties zelf kunnen afwegen of de betreffende context ook van toepassing kan zijn voor hun eigen organisatie en hoe ze het (kennis)product dan kunnen

benutten. Op deze wijze wordt ook de generaliseerbaarheid bevorderd van de kennis die het actieonderzoek voortbrengt. Daarnaast bestaan verschillende samenwerkingsverbanden met landelijke kennis- en belangenorganisaties. Bijvoorbeeld met Vilans MantelzorgNL en Alzheimer Nederland. De ervaring is dat deze organisaties graag meedenken over de verspreiding van resultaten. Dit gebeurt dan bijvoorbeeld via hun eigen website of middels contacten met andere relevante fora. Tot slot werd benoemd dat er positieve ervaringen zijn met het aanbieden van een podcast. Het voordeel van een dergelijk medium is dat zorgmedewerkers onafhankelijk van tijd en plaats geïnformeerd kunnen worden. In het betreffende project dat zorgpersoneel dit soort media makkelijk vindt. (als voorbeeld hierbij de link naar de podcast “vergeten te vragen” <https://rss.com/podcasts/vergetentevragen/>).

Zicht houden op het gebruik van de producten

Een aantal contactpersonen wierp de vraag op hoe het zicht behouden kan worden op een goed gebruik van de ontwikkelde tools en methodes. Ze zouden ergens ondergebracht moeten worden waarna ze gebruikt kunnen worden en eventueel doorontwikkeld. Er werd gewezen op de functie die de leerwerkplaatsen kunnen hebben wat dit betreft. Hierin wordt nauw samengewerkt met zorgprofessionals, die zelf bepalen wat er binnen hun context past en dit dan ook toepassen. Daarnaast kunnen binnen de leerwerkplaatsen bijvoorbeeld studenten op locatie meelopen. Deze pakken de leerpunten op in de praktijk en brengen ze terug richting het onderwijs. Aan ZonMw werd gevraagd of er concrete mogelijkheden voor ondersteuning vanuit ZonMw zijn bij het verder verspreiden van producten en doorontwikkelen vanuit de praktijkervaringen, ook nog na afloop van het project. De contactpersoon van ZonMw gaf aan dat hierover bilateraal contact mogelijk is met ZonMw via het email adres van dit programma (lzo@zonmw.nl). Ook wijst ZonMw erop dat in de huidige structuur een budget neutrale verlenging kan worden geboden, wat zinvol kan zijn als implementatie-activiteiten over een langere periode verspreid worden⁶. Een contactpersoon benoemde als mogelijke constructie, om te bevorderen dat het zicht wordt behouden op het gebruik van de innovaties, dat het (kennis)product wordt ondergebracht in een stichting. Zorgorganisaties betalen dan een bepaald bedrag voor het gebruik ervan, waarvan bijvoorbeeld onderzoek gedaan kan worden naar de ervaringen in de praktijk. Het huidige ZonMw programma biedt echter geen ruimte voor dergelijke constructies, omdat de opbrengsten van de projecten vrij beschikbaar dienen te zijn. Bij het beschikbaar stellen van producten via de kennispleinen over langdurige zorg (o.a. bij Vilans), kunnen vanuit de projecten mogelijk voorwaarden worden gesteld, bijvoorbeeld dat de organisaties meedoen aan evaluatieonderzoek. De financiering van dit onderzoek zou dan via een aanvullende subsidie kunnen plaatsvinden.

Contacten met stakeholders

Impact op de praktijk realiseren kan al in een vroege fase van een project indien alle relevante stakeholders betrokken zijn. In de bijeenkomsten kwam naar voren dat het contact met professionals, maar ook met cliënten of hun vertegenwoordigers vaak goed loopt. Bijvoorbeeld via een cliëntenadviesraad die 3 tot 4 keer per jaar bij elkaar komt en waar de innovatie die in een project (door)ontwikkeld en geïmplementeerd wordt op de agenda staat. Er zijn zelfs al voorbeelden waar leden uit de adviesraad opgeleid zijn als interviewer. De ervaring is dat cliënten graag worden betrokken en dat leuk vinden.

⁶ NB: Dit is maatwerk en er is overleg mogelijk maar aan deze Nivel-publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

4.5 Ideeën voor ondersteuning ZonMw bij inzet van het implementatiebudget

In de discussies rond het inzetten van het implementatiebudget kwamen verschillende ideeën naar voren over de manieren waarop ZonMw hierbij zou kunnen ondersteunen. Deze worden hierna toegelicht.

Ondersteuning bij opstellen van het implementatieplan

Tijdens de bijeenkomsten bleek dat in verschillende projecten het implementatieplan op dat moment (begin 2022) nog werd vormgegeven. Het format voor het implementatieplan werd niet altijd gebruiksvriendelijk gevonden, omdat tabellen ingevuld moeten worden maar het beoogde eindresultaat niet duidelijk is en er blijken meerdere formats in omloop. De ZonMw contactpersoon gaf aan dat ZonMw voorziet in een handreiking (<https://publicaties.zonmw.nl/maak-zelf-een-implementatieplan/>) waarbij het aan de projecten zelf is hoe het plan uiteindelijk opgesteld wordt. Daarvoor is geen standaardformat. Een aantal deelnemers vroeg of advies ingewonnen kan worden van een expert op het terrein van implementatie. Meer informatie hierover is beschikbaar via de link: <https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/impact-realiseren/implementatie-expertise/>. Tot slot wees een deelnemer op de tips omtrent het ontwikkelen van producten vanuit het programma “Gewoon Bijzonder”:

<https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/gehandicaptensector/media/documents/Gewoon%20Bijzonder/ZonMW-Gewoon-Bijzonder-Tips-voor-bruikbare-producten.pdf>

Inzetten van vouchers?

Een deelnemer wees (mede naar aanleiding van een werkbezoek van ZonMw) op het bestaan van subsidieoproepen waarbij zogenaamde vouchers toegekend worden. Een voucher kan op meerdere manieren benut worden. Bijvoorbeeld om de tijdsinvestering van een deskundige te financieren die het verhaal goed kan overbrengen richting zorgorganisaties, onderwijs of andere relevante partijen. <https://www.zonmw.nl/nl/subsidies/openstaande-subsidieoproepen/detail/item/vouchers-gewoon-bijzonder-2022/> Het huidige programma LZO voorziet momenteel echter niet in dit aanbod en het is onbekend of dat zal plaatsvinden.

Ondersteuning bij inzetten audiovisuele middelen

Vanuit meerdere projecten werd geopperd dat ZonMw zou kunnen ondersteunen bij het ontwikkelen en optimaal inzetten van audiovisuele middelen, bijvoorbeeld animaties, clips of korte filmpjes. Vanwege de hoge kosten ervan is het echt een afweging om dit wel of niet te doen. Een suggestie vanuit een van de projecten was om contact te zoeken met de lokale toneelvereniging. De ervaring is dat mensen graag bereid zijn om mee te werken aan een videofilmje, en dit is goedkoper dan het inhuren van professionele acteurs. De mogelijke ondersteuning vanuit ZonMw zou kunnen bestaan uit het beschikbaar stellen van goede voorbeelden. Daarnaast was er behoefte aan expertise bij het maken van het script. Dit zou bijvoorbeeld ook een handreiking kunnen zijn. De meeste contactpersonen hadden de voorkeur voor een ‘eigen’ filmje, gezien de verplichtingen rond huisstijlen en aanbestedingsregels. Mocht er een overkoepelend filmje komen, dan is daarvoor een goede inhoudelijke clustering nodig van de verschillende projecten en een duidelijke visie op de eindgebruikers en het doel van het filmje. Een voordeel van samenwerking tussen verschillende projecten kan wel zijn dat daardoor een aantrekkelijkere deal afgedwongen kan worden bij de partijen die de audiovisuele middelen ontwikkelen.

Faciliteren bij het toegankelijk maken en bundelen van het aanbod van de producten

In verschillende projecten bestaan reeds contacten met landelijke organisaties en structuren die kunnen dienen bij het breder verspreiden van de producten, zoals de kennispleinen. ZonMw zou hierbij kunnen faciliteren.

Een contactpersoon wees op het eerdere ZonMw programma “Gewoon Bijzonder” met projecten op het terrein van de gehandicaptenzorg. In dat programma werden alle projecten geholpen bij het onderbrengen van de opbrengsten op de kennispleinen. Een voorbeeld is het plaatsen van de methode “als je het ons vraagt” op de website van Zorg voor Beter en het Kennisplein Gehandicaptenzorg. In algemene zin stelde ZonMw financiering beschikbaar om met hulp van Vilans en communicatiemedewerkers de kennis optimaal met elkaar en met de zorgorganisaties te delen. Een andere deelnemer wees op de goede website waarop de opbrengsten vanuit het ZonMw programma “Grip op Onbegrip” werden gepresenteerd.

ZonMw zou moeten nagaan of de facilitering die bij het ene programma mogelijk is, ook bij het programma LZO mogelijk zou kunnen zijn. Tot slot kwam aan bod dat ZonMw een rol kan spelen bij het genereren van meer publiciteit rond de conferenties en symposia die vanuit de diverse projecten worden georganiseerd.

4.6 Overzicht concrete handvatten voor ondersteuning door ZonMw

Uit de bijeenkomsten kwam een aantal manieren naar voren waarop ZonMw en/of partijen namens ZonMw de uitvoerders van de projecten zouden kunnen ondersteunen. Deze paragraaf vat de concrete handvatten daarvoor samen rond twee belangrijke ondersteuningsmogelijkheden: het bevorderen van een effectieve uitwisseling tussen de projecten en het ondersteunen bij het inzetten van het implementatiebudget.

1. Uitwisseling tussen de projecten bevorderen

- Faciliteren van het uitwisselen van ervaringen tussen de projecten (‘leren van elkaar’)
- Bieden van overzicht in de stand van zaken in de lopende projecten
- Projecten op innovatie, sector of doelgroep matchen en faciliteren zodat visie ontstaat rondom een overkoepelende manier om de opbrengsten te verspreiden. Hierbij ook linken leggen naar andere relevante ZonMw programma’s.

2. Ondersteunen bij het inzetten van het implementatiebudget

- Advies bij het opstellen van het implementatieplan
- Ondersteuning bij het inzetten van extra menskracht voor implementatieactiviteiten of voor het verder brengen van de kennis uit de projecten, zoals via een voucher⁷
- Hulp bij ontwikkeling van audiovisuele middelen, door beschikbaar stellen van goede voorbeelden, expertise of een handreiking hoe te komen tot een goed script
- Faciliteren bij het toegankelijk maken richting een brede doelgroep en bundelen van het aanbod van de opbrengsten, bijvoorbeeld via de kennispleinen

⁷ Ter illustratie. Doel van de ‘Gewoon Bijzonder-vouchers’ is financiële ondersteuning bieden voor kruisbestuiving tussen gehandicaptenzorgorganisaties en zorgopleidingen in mbo/hbo. Door samenwerking tussen zorg en onderwijs kan de dagelijkse praktijk van de gehandicaptenzorg beter voor het voetlicht worden gebracht bij studenten (bijv. door gastlessen); en kunnen docenten praktijkervaring opdoen (bijv. door projectstages of het volgen van een cliënt).

- Genereren van extra publiciteit rond projectactiviteiten, bijvoorbeeld bij symposia

Bijlage D vermeldt enkele ideeën vanuit de projecten wat de thema's kunnen zijn bij het uitwisselen van ervaringen tussen projecten. Bijvoorbeeld hoe optimaal (tussendoor) rondom het project te communiceren om zodoende partijen goed aangehaakt te houden en de rest van de organisatie ook mee te krijgen vanuit een enthousiaste projectgroep.

Om "projectificatie" tegen te gaan, dus niet (alleen) de nadruk te leggen op de impact van een afzonderlijk project is een overkoepelende strategie nodig bij het maximaliseren van de impact. Voor het matchen van de relevante projecten en hun opbrengsten is dan (ook) een top down sturing nodig. Hierbij kunnen de relevante linken naar andere ZonMw programma's en (landelijke) ontwikkelingen worden opgezocht. Tot slot kan ZonMw ruimte bieden voor een-op-een afstemming rond specifieke situaties in een project waarbij ondersteuning geboden kan worden en gaven diverse projectleiders aan dat ZonMw kan ondersteunen via vervolgsubsidies.

5 Discussie en conclusie

Het Nivel voerde dit verkennend onderzoek uit rondom de 22 praktijkprojecten die vanuit het ZonMw-programma Langdurige Zorg en Ondersteuning (LZO) bezig zijn met het versterken van de zorg- en ondersteuningsrelatie van professionals-cliënten-naasten. Het belangrijkste doel was om inzichten en handvatten te bieden voor ZonMw om in een volgende fase de projectleiders en projectuitvoerders van de projecten te ondersteunen bij het bereiken van maximale impact.

In alle projectstappen van de Nivel verkenning is gevraagd aan de projectleiders welke ambities er waren rond het hebben van impact, de uitdagingen die daarbij worden ervaren en suggesties voor ondersteuning door ZonMw erbij. Ofschoon “impact hebben” in elke projectfase aan de orde kan zijn, waren de ideeën over de ambities bij het creëren van impact en de uitdagingen daarbij geprononceerder bij projecten die al relatief ver gevorderd waren of waar het (kennis)product reeds bestond. Dat nam niet weg dat de discussie rond impact hebben, tijdens de bijeenkomsten, zinvol was voor alle projecten.

In de bijeenkomsten noemden de contactpersonen van de projecten relatief weinig uitdagingen waarbij ZonMw zou kunnen ondersteunen. Dit had niet te maken met eventuele ervaren onveiligheid in de gezamenlijke discussies tijdens de bijeenkomsten, want ook in de voortgangsrapportages werd hier zeer summier over gerapporteerd. Voor een volgende keer is het voor ZonMw te overwegen om aan het begin een toelichting op het proces te verstrekken in de aftrapbijeenkomsten met de contactpersonen vanuit de projecten. In dit project vond dit plaats in de vervolgbijeenkomsten in maart, dus niet aan het begin. Naast een toelichting op de visie van ZonMw op het hebben van impact (zie bijlage C-1), zou dan ook ingegaan kunnen worden op bijvoorbeeld de visie vanuit ZonMw op leernetwerken en op opschaling en borging van innovaties die ontwikkeld worden in de projecten.

Vanwege de COVID-19-pandemie vonden de bijeenkomsten in november online plaats. Volgens de coronaregels had de bijeenkomst in maart op locatie georganiseerd kunnen worden, maar de meeste projectleiders hadden toch de voorkeur voor online. Voornamelijk omdat daarmee de reistijd wordt uitgespaard. Voor een volgende bijeenkomst is het wel te overwegen om deze met alle projecten gezamenlijk te doen, en dan op locatie.

Voraf aan het project bestond de intentie om bij de analyses de MIDI indeling toe te passen rond implementatie van innovaties, en bevorderende en belemmerende factoren daartoe (Fleuren, 2014). De innovatie bleek echter bij verreweg de meeste projecten nog niet beschikbaar. Hierdoor waren determinanten rond de gebruiker en de innovatie niet aan de orde, en determinanten rond de organisatie en de context gedeeltelijk, waardoor deze intentie niet is uitgevoerd.

We concluderen dat uit dit verkennend onderzoek concrete handvatten voor ondersteuning voortkomen, die met name gericht zijn op het faciliteren van het leren van elkaar en het bijdragen aan de verspreiding van de producten naar een breed publiek. Een onderwerp dat eensluidend uit de bijeenkomsten naar voren kwam is de noodzaak van het tegengaan van “projectificatie”. Er is een overkoepelende blik nodig over de verschillende projecten heen in plaats van te veel nadruk op de opbrengsten en impact vanuit een enkel project. Een dergelijke overkoepelende sluit onder meer aan bij de verdere invulling van de kennisinfrastructuur voor de langdurige zorg geïnitieerd door onder meer het ministerie van VWS (ZIN, 2022). Uitgangspunt bij die kennisinfrastructuur is dat in de langdurige zorg veel behoefte is aan het meer en beter uitwisselen van wetenschappelijke kennis

tussen professionals in onderzoek, onderwijs en praktijk. Door van elkaar te leren verbetert de zorg aan cliënten in de langdurige zorg (Dijcks, 2020; Vilans, 2021).

Literatuur

Dijcks, B., Herps, M., Kwint, K., Noordam, H., Reijmer, Y., Stout, J., Wieringa, A. & van Wijk, E. Kennisvragen Langdurige zorg. Rapportage. Utrecht: Vilans, 2020.

Fleuren, M.A.H., Paulussen, P.G.W.M., van Dommelen, P. van Buuren, S. Towards a measurement instrument for determinants of innovations. *International Journal for Quality in Health Care* 2014; 26(5): 501–510.

Vilans. Leren en verbeteren in de langdurende ouderenzorg. Verdieping kennisvragen uit de praktijk. Utrecht: Vilans, 2021.

Zorginstituut Nederland (ZIN). Kennisinstructuur in de langdurige zorg. Diemen: Zorginstituut Nederland, 2022. Geraadpleegd op 21 april 2022 van <https://www.zorginstituutnederland.nl/werkagenda/langdurige-zorg/kennisinstructuur-in-de-langdurige-zorg>.

Bijlage A Korte beschrijving per praktijkproject

Elk project voert praktijkgericht onderzoek uit naar de relatie tussen de cliënt, naasten en/of mantelzorgers en professionals in de langdurige zorg en ondersteuning.

Deze bijlage geeft een korte beschrijving van elk project.

NB: de volgorde van de projecten volgt de indeling voor de drie bijeenkomsten in maart 2022

1-Ontwikkeling van een toolkit: Best practices voor het bieden van betekenisvolle activiteiten voor verpleeghuisbewoners met gevorderde dementie

Praktijkkwestie: Voor iedereen is het belangrijk om dingen te doen die iets voor je betekenen, activiteiten waar je plezier aan beleeft, die aansluiten bij jouw interesses en mogelijkheden. Dit worden betekenisvolle activiteiten genoemd. Betekenisvolle activiteiten verbeteren de kwaliteit van zorg, kwaliteit van leven en sociale relaties van mensen met dementie en hun naasten. Welke betekenisvolle activiteiten kan je aanbieden, hoe kies je een activiteit en wat past het beste bij welke persoon? Het kiezen en toepassen van betekenisvolle activiteiten voor verpleeghuisbewoners met dementie blijkt in de praktijk lastig. **Beoogde resultaten:** Samen met zorgprofessionals, vrijwilligers, mensen met dementie en naasten ontwikkelen we daarom een toolkit (wegwijzer) voor het kiezen, uitvoeren en evalueren van geschikte betekenisvolle activiteiten. Om tot een optimale toolkit te komen, zijn samenwerking met alle betrokkenen en aandacht voor de invoering in de praktijk een belangrijk onderdeel van het project.

2-Omgaan met afweergedrag bij eten en drinken van jonge en oudere verpleeghuisbewoners met een dementie

Achtergrond: Dementie is een progressief verlopende ziekte en mensen overlijden vaak aan een longontsteking of hart-vaat aandoeningen. In onderzoek bij zowel oudere als jongere verpleeghuisbewoners is echter vermagering/uitdroging de meest voorkomende doodsoorzaak. Dit komt doordat in het beloop van dementie vaak problemen met eten en drinken voorkomen.

Onderzoeksvragen: In 2009 is de richtlijn 'omgaan met afweergedrag bij eten en drinken van bewoners met dementie' verschenen. De term 'afweergedrag' duidt op situaties waarin mensen met een dementie bijvoorbeeld de lepel wegslaan of het hoofd afwenden. We weten echter niet hoe vaak afweergedrag bij eten en drinken in de praktijk voorkomt, hoe het afweergedrag geïnterpreteerd wordt en hoe de besluitvorming plaatsvindt om bijvoorbeeld wel of niet kunstmatig vocht of voeding te gaan toedienen en welke morele dilemma's daarbij een rol spelen. **Beoogde resultaten:** Dit onderzoek geeft antwoorden op deze vragen en ontwikkelt een functie- en scholingsprogramma voor deze problematiek.

13-De mens zien met Demenzien: actieonderzoek ter verbetering van de waardigheid en het welbevinden van mensen met dementie middels een interventie ter ondersteuning van de relaties tussen cliënten, mantelzorgers en professionals.

Praktijkkwestie: Mensen met dementie worden steeds afhankelijker van anderen, maar willen óók eigen keuzes blijven maken. Mantelzorgers en zorgverleners willen zorgen voor welbevinden en waardigheid van de persoon met dementie, maar weten niet goed hoe. Demenzien is een methode die hierbij kan helpen. **Doelstelling:** Dit project onderzoekt hoe Demenzien de relatie tussen mensen met dementie, mantelzorgers en zorgverleners in het verpleeghuis kan verbeteren. **Beoogde resultaten:** Aan het eind van het project wordt Demenzien gebruikt in de deelnemende verpleeghuizen met een handleiding voor landelijk gebruik. Ook maken we een scholing voor

zorgverleners (mbo/hbo-niveau). Dit alles vergroot het welbevinden, de eigen regie en waardigheid van mensen met dementie. **Werkwijze:** Onderzoekers, zorgverleners, mantelzorgers en mensen met dementie werken samen in verbeterteams. Zij gebruiken Demenzien en bespreken systematisch hun ervaringen hiermee. Zo wordt Demenzien aangepast en maken we een duidelijke handleiding en scholing.

15-Samen optrekken. Praktijkonderzoek naar mogelijkheden om betekenisvolle relaties in de intramurale langdurige zorg te faciliteren.

Achtergrond: Ouderen wonen steeds langer thuis, ook als ze veel zorg nodig hebben. Als een oudere naar een verpleeghuis gaat neemt dat bij naasten veel zorg uit handen. Hoe naasten daarna de relatie met de oudere kunnen onderhouden en met (zorg)medewerkers kunnen opbouwen blijft onderbelicht. **Doelstelling:** De praktijkorganisaties Florence en Laurens willen in dit onderzoek, in het kader van persoonsgerichte zorg, naasten meer betrekken. We onderzoeken hoe samen optrekken van bewoners, naasten en medewerkers meer vanzelfsprekend wordt in het zorg- leef-en werkproces in de langdurige ouderenzorg. Voor het welzijn van de bewoner hebben we iedereen nodig! **Werkwijze en beoogde resultaten:** Op vijf locaties gaan we in co-creatie methoden ontwikkelen om betrokkenen te enthousiasmeren voor het belang van en het werken aan betekenisvolle relaties. Ook gaan we onderzoeken hoe organisaties dit kunnen faciliteren. Bovendien ontwikkelen we lesmateriaal en zorgen we ervoor dat kennis ingezet kan worden om de resultaten ook landelijk verder te verspreiden.

16-De relatie als fundament: werken aan waardevolle zorgrelaties in de organisatie van verpleeghuiszorg en de toerusting van professionals

Praktijkkwestie: Relaties zijn de basis voor goede verpleeghuiszorg. Zorg- en ondersteuningsprofessionals zijn echter niet altijd in staat om waardevolle relaties met bewoners, naasten en mantelzorgers aan te gaan. **Vraagstellingen:** In dit project ontwikkelen we daarom praktische kennis rondom drie vragen: 1) Wat maakt dat bewoners in een verpleeghuis en hun naasten een zorgrelatie als waardevol ervaren? 2) Hoe kunnen we de zorg zo organiseren dat professionals de ruimte hebben om waardevolle relaties te ontwikkelen? 3) Hoe kunnen (toekomstige) professionals de juiste vaardigheden en houding ontwikkelen om waardevolle relaties aan te gaan? **Werkwijze en doelstelling:** We doen actieonderzoek met bewoners, naasten, mantelzorgers en (toekomstige) professionals. Ook betrekken we teamleiders, praktijkopleiders en docenten. Samen met de zorgpraktijk en het beroepsonderwijs werken we aan praktische inzichten en concrete verbetering. Zo dragen we bij aan verpleeghuiszorg waarin waardevolle relaties de kern van de zorgverlening vormen.

18-Leren zien wat werkt: Video Interventie Ouderenzorg (VIO) bij cliënten met dementie en ernstig probleemgedrag in verpleeghuizen.

Praktijkkwestie: In de intramurale zorg voor mensen met dementie is er een groeiende groep cliënten met ernstig probleemgedrag. Veel naasten en zorgmedewerkers merken dat zij niet goed met dit gedrag om kunnen gaan en hebben behoefte aan een interventie om de communicatie en zorgrelatie met de cliënt te verbeteren. Zo'n interventie is Video Interventie Ouderenzorg (VIO). Hoewel VIO veel wordt ingezet bij ernstig probleemgedrag, ontbreekt wetenschappelijk bewijs over de effectiviteit ervan. **Beoogde resultaten:** Daarom onderzoeken we, praktijkgericht en met behulp van het Realist Evaluation framework, hoe en waarom VIO invloed heeft op de communicatie en zorgrelatie van de cliënt, naaste en zorgmedewerker. En in welke omstandigheden en bij welke specifieke casussen VIO ingezet kan worden. **Werkwijze:** Er worden een literatuurstudie en een kwalitatieve studie uitgevoerd om onderbouwde verwachtingen te formuleren over de werking van

VIO. Daarna worden in een mixed-methods multiple case studie bij 25 casussen effecten van VIO onderzocht.

20-YD-CAN! – Het bevorderen en ondersteunen van de regie en samenwerking (rond de relatie) tussen jonge mensen met dementie, naasten & zorgverleners in de periode rond opname in het verpleeghuis en daarna.

Praktijkkwestie: Circa 12.000 mensen jonger dan 65 jaar hebben in Nederland dementie. Dementie op jonge leeftijd heeft ingrijpende gevolgen, voor de persoon zelf en voor hun naasten. **Doelstelling:** YD-CAN! (spreek uit: “It can”), is een actiegericht onderzoek waarin we interventies gaan bedenken, uitvoeren & testen die de regie & samenwerking (rond de relatie) tussen jonge mensen met dementie, naasten & zorgverleners in de periode rond opname in het verpleeghuis en daarna bevorderen. **Werkwijze:** Het onderzoek zal vorm krijgen bij Marente in een “leergemeenschap”. Zorgverleners halen uit het dagelijks contact met cliënten & hun naasten ervaringen & verhalen op, en brengen deze in tijdens de bijeenkomsten met de kerngroep. De kerngroep bestaat uit een vertegenwoordiging van cliënten/naasten, zorgprofessionals, docenten, studenten & onderzoekers. Op deze manier hebben alle betrokkenen een rol en is iedereen (indirect) onderdeel van de leergemeenschap, terwijl we de kwetsbare cliënten/naasten beschermen voor onnodige belasting.

3-(Leer) werkplaatsen 'Samen de goede zorg geven' - een onderzoeks- en ontwikkelproject in de zorg en ondersteuning van mensen met een verstandelijke beperking

Praktijkkwestie: In de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking is goede samenwerking tussen de familieleden van de cliënten en de beroepskrachten belangrijk. Cliënten kunnen dan vaak beter aangeven wat zij zelf willen, zodat de kwaliteit van de zorg omhoog gaat. **Werkwijze:** In dit project gaan cliënten, familieleden én beroepskrachten van drie instellingen met elkaar nieuwe samenwerkingsvormen ontwikkelen. Ook instellingen voor mbo, hbo en wo doen mee, zodat studenten al tijdens hun opleiding met deze nieuwe samenwerkingsvormen in aanraking komen. Het project, waaraan ook een promotietraject is verbonden, gaat drie jaar duren. In het eerste jaar stellen de deelnemers met elkaar vast hoe goede zorg in samenwerking er uit ziet. In de twee jaar daarna wordt hiermee geëxperimenteerd en op basis van ervaringen bijgesteld. **Beoogde resultaten:** Tijdens het project zal via website, nieuwsbrief en artikelen informatie over de voortgang en leerpunten worden gegeven. De opbrengsten krijgen hun plaats in het curriculum van de opleidingen.

6-Participatief verbeteren van de zorgrelatie voor zeer kwetsbare thuiswonende ouderen en hun mantelzorgers ter versterking van hun eigen regie

Praktijkkwestie: Zeer kwetsbare thuiswonende ouderen ervaren beperkingen op meerdere levensgebieden en hebben complexe zorgbehoeften. Goede langdurige zorg valt of staat met de mate waarin deze ouderen zelf regie kunnen voeren. Dit vereist een zorgrelatie waarin zij samen met professionals tot een goede afstemming komen van verwachtingen, behoeften en (on)mogelijkheden. Dit maakt de zorgrelatie complex. **Werkwijze:** Dit project heeft een praktijkgerichte benadering die actiegericht is en sterk aan een lokale gemeenschap verbonden is: het Zorgnetwerk Elsloo in de regio Zuid-Limburg. Zeer kwetsbare thuiswonende ouderen, mantelzorgers en zorg- en ondersteuningsprofessionals worden in het hele project intensief betrokken. Zij gaan samen werken aan concrete verbetering van de zorgrelatie waarbij met co-design teams gewerkt wordt. **Beoogde resultaten:** Geïmplementeerde kwaliteitsverbeteringsacties in het Zorgnetwerk Elsloo; Handreikingen voor behoud van de eigen regie; Digitale How-to-do-gids.

8-Ruimte voor Zorg: verbeteren van kwaliteit vanuit een relatiegerichte benadering

Binnen de Academische Werkplaats Ouderenzorg Limburg (AWO-L) staan het verbeteren van kwaliteit van leven, zorg en werk in het verpleeghuis centraal. De relaties tussen cliënt, naaste en zorgverlener beïnvloeden hoe kwaliteit van verpleeghuiszorg wordt ervaren. Ruimte voor Zorg is een verhalende methodiek die kwaliteit meet en mogelijkheden biedt om samen te leren en verbeteren.

Ruimte voor Zorg voor iedereen: In dit praktijkonderzoek gaan wij Ruimte voor Zorg samen met partners uit de praktijk, onderzoek en onderwijs door-ontwikkelen en landelijk beschikbaar stellen. Dit zal leiden tot: 1) Een kostendekkend businessmodel voor brede implementatie van Ruimte voor Zorg; 2) Een vernieuwde versie van Ruimte voor Zorg met een verbeterde rapportage en een variant voor inclusie van cliënten met verbale uitingsbeperkingen; 3) Een module binnen het V&V-onderwijs waarin Ruimte voor Zorg wordt geïntroduceerd aan studenten.

9-Huisdier en het steunsysteem van de cliënt: ‘Als voor het baasje gezorgd moet worden’

Praktijkvraag: De meeste huishoudens in Nederland hebben huisdieren die deel uitmaken van het gezin. Bij mantelzorgers en zorgverleners in de langdurige zorg bestaat handelingsverlegenheid als de zorg voor het huisdier een uitdaging wordt. Zij kunnen hulp gebruiken bij het samen met de zorgvrager integreren van de rol van het huisdier in zorgplannen. **Beoogde resultaten:** Dit project ontwikkelt een Toolkit met werkkaarten, implementatiewijzer en e-learning voor zorgverleners en familie van thuiswonende mensen die langdurige zorg krijgen en een huisdier hebben. **Werkwijze:** Dit project is geïnitieerd door de Open Universiteit, het Radboudumc, het Instituut voor Antrozoologie en Zorgboog in Balans. Naast een literatuurreview en kwalitatieve studies worden de stappen van de Experience-Based Co-design methode gebruikt. Bruikbaarheid van de nieuwe toolkit wordt getest en een procesevaluatie wordt uitgevoerd. Een wetenschappelijk disseminatie- en implementatiemodel verbindt kennisoverdracht aan duurzame implementatie.

11-Kwetsbaarheid én kracht in gezinnen met een zorgintensief kind. Zoeken naar goede balans in complexe alledaagse gezinslevens door samenwerking vanuit zorg, (proto)professionaliteit en (ongevraagde) vriendschap

Wie? Dit project is een samenwerking tussen zorgethisch onderzoekers, ouders van een zorgintensief kind, brussen, belangenverenigingen, vertegenwoordigers van kleinschalige woonzorginitiatieven en daarbij betrokken aanbieders en (PGB-)professionals. **Wat?** We verkennen de samenwerking tussen gezinnen met zorgintensieve kinderen en zorgprofessionals. We willen die samenwerking niet alleen helder in beeld brengen, maar ook bevorderen en verduurzamen. **Waar?** We volgen 18 maanden lang 9 gezinnen met een zorgintensief kind in hun alledaagse complexiteit. In de 18 maanden daarna ontwikkelen we op basis van ons veldwerk producten en tools die de samenwerking met deze gezinnen ten goede kunnen komen. **Waarom?** Ouders voelen zich geregeld niet serieus genomen in de samenwerking met zorgprofessionals en aanbieders. En voor zorgprofessionals is het vaak een blijvend zoeken hoe ‘nabij’ ze kunnen en mogen komen. Hier is nog weinig onderzoek naar gedaan. **Wanneer?** Van 15 februari 2021 tot 15 februari 2024.

17-Herstellen van én in de triade: het bevorderen van de dialoog en samenwerking in de langdurige ggz

Doelstelling en praktijkvraag: Dit project richt zich op het bevorderen van de dialoog en samenwerking tussen cliënten, die langdurig afhankelijk zijn van geestelijke gezondheidszorg, hun naasten en zorgverleners. In het Active Recovery Triad (ART) model staat het bevorderen van deze samenwerking, het triadisch werken, centraal. Echter is de samenwerking vaak moeilijk door de veelal diverse behoeften van cliënten, naasten en zorgverleners. **Werkwijze en beoogde resultaten:** De eerste stap is om via literatuuronderzoek en (groeps)interviews zicht te krijgen op praktijkervaringen met het samenwerken in de triade. Samen met alle betrokkenen en op basis van

bestaande en nieuwe instrumenten wordt vervolgens een toolbox ontwikkeld, waarbij aandacht is voor invoering, borging en verspreiding. In een pilot wordt de invoering ervan begeleid en gevolgd. Evaluatie vindt plaats in termen van haalbaarheid en bruikbaarheid, herstel, samenwerkingsrelatie en samen beslissen. Tot slot wordt de toolbox aangepast, breder ingevoerd en verspreid.

21-Nieuw perspectief op volwassen leven met Duchenne

Aanleiding: De levensverwachting van mensen met Duchenne spierziekte is in de afgelopen decennia gestegen van rond de 18 jaar naar 35 á 40 jaar. Door deze verhoogde levensverwachting, veranderen ook de levensfasen die mensen met Duchenne doorlopen. Dit zorgt ervoor dat eigen regie en zelfredzaamheid een grotere rol gaan spelen in het leven van mensen met Duchenne en dus ook in de manier waarop zorg en ondersteuning wordt georganiseerd en geboden. **Doel:** Het doel van dit project is om tools te ontwikkelen die helpen om de behoefte van mensen met Duchenne op het gebied van eigen regie en de zelfredzaamheid te vervullen. **Werkwijze:** Allereerst wordt de behoefte van mensen met Duchenne en hun omgeving in kaart gebracht door middel van zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek. Vervolgens worden in co-creatie met mensen met Duchenne en hun omgeving tools ontwikkeld die deze behoefte vervullen en wordt het toepassen van deze tools geïmplementeerd.

22-Samen werken aan betere samenwerking: Het ontwikkelen en implementeren van een toolkit voor een effectiever samenspel tussen mantelzorgers, zorgprofessionals en cliënten

Praktijkkwestie: Veel zorgorganisaties hebben de afgelopen jaren een uitgebreid mantelzorgbeleid op papier gezet, waarin de naaste als partner in de zorg wordt gezien. In de dagelijkse praktijk gaat het echter vaak anders. Zorgprofessionals en mantelzorgers hebben vaak andere ideeën over wat goede zorg is en wie wat zou moeten doen. **Doelstelling en werkwijze:** Om onuitgesproken opvattingen, behoeften en verwachtingen bespreekbaar te maken, werken we met de betrokkenen aan hulpmiddelen om het gesprek op gang te brengen en samen te komen tot de randvoorwaarden van goede samenwerking. Op basis van inzichten uit kwalitatief onderzoek ontwikkelen we de hulpmiddelen. In een kwalitatieve studie evalueren we deze. Vervolgens worden de instrumenten verder aangescherpt en verspreid. Het onderzoek gaat over zorg in de thuissituatie en in het verpleeghuis en besteedt in het bijzonder aandacht aan de overgang tussen beiden.

4-Als je het ons vraagt: co-creatie van de zorgrelatie

Praktijkkwestie: Van professionals in de woonzorg voor mensen met een verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek en in de verpleeghuiszorg wordt verwacht dat zij eigen regie en participatie stimuleren en tegelijkertijd oog hebben voor kwetsbaarheid. Hierdoor ervaren zij dilemma's. Cliënten en naasten kunnen ook last hebben van de manier waarop eigen regie vorm krijgt in de praktijk. **Werkwijze:** Met het kwaliteitsinstrument 'Als je het ons vraagt' gaan professionals, cliënten en naasten in gesprek over deze dilemma's en lasten en ontwerpen ze samen verbeteringen, zie ook de [website](#). **Beoogde resultaten:** Binnen dit project 1) maken we de methode geschikt voor de verpleeghuiszorg; 2) evalueren we de methode bij drie zorgaanbieders in de drie sectoren; 3) ontwikkelen we disseminatiemateriaal; 4) werken we aan inbedding in onderwijs voor toekomstige zorgprofessionals; 5) onderzoeken we de methode als casus voor inspraak (Wmcz), teamreflectie (kwaliteitskader VGN) en anders verantwoord.

5-Zichtbaar maken wat werkt. Een onderzoek naar betekenisvolle verbinding tussen volwassen cliënten met een verstandelijke beperking, naasten en begeleiders in intramurale zorg.

Achtergrond: Professionals benadrukken in één adem het belang en de complexiteit van samenwerken in de driehoek van cliënten, naasten en professionals. Goede samenwerking is essentieel voor de kwaliteit van de geboden ondersteuning en het welbevinden van alle betrokken partijen. We kennen vooral voorbeelden van ‘spaaak’ lopende samenwerking. Daarom gaan we in dit project op zoek naar positieve ervaringen. De momenten waarop mensen zich gezien, begrepen, thuis of welkom voelen. **Doelgroep:** De doelgroep is volwassenen met een verstandelijke beperking in intramurale zorg. In tegenstelling tot bij jongeren, is de betrokkenheid van naasten niet vanzelfsprekend. Cliënten staan er zelf niet altijd open voor. Ook naasten zoeken naar een passende invulling. **Werkwijze:** We gaan door middel van participatief onderzoek in 8 woonvormen op zoek naar momenten van betekenisvolle verbinding. In alle stappen zijn co-onderzoekers, professionals en naasten betrokken. We onderzoeken samen hoe inzicht in momenten van verbinding de bestaande praktijk kan versterken

7-WINST: Werken In het Netwerk en STEunsysteme van mensen met een ernstige psychische beperking

Praktijkkwestie: De rol van naasten in het herstelproces van mensen met ernstige psychische aandoeningen (EPA) blijkt vaak onduidelijk en lastig in de praktijk. **Werkwijze en doelstelling:** In dit project richten we ons op cliënten met EPA die langdurig verblijven in een GGZ instelling of beschermde woonvorm en hun naasten. Middels actieonderzoek zullen we inventariseren wat familie-ervaringsdeskundigen nodig hebben (bv. kennis, tijd, middelen) en van wie (organisatie, collega’s, leidinggevenden etc.) om zo te kunnen bijdragen aan het verbeteren en versterken van de samenwerking tussen de cliënt, naasten en zorgmedewerker. **Beoogde resultaten:** Met deze kennis zullen we een nieuwe werkwijze ontwikkelen, inclusief implementatiehandleiding. De resultaten van het project, namelijk de ontwikkelde werkwijze, de implementatiehandleiding en de ervaringen hiermee, zullen we na afloop van het project verspreiden via diverse regionale en landelijke platforms. Zo hopen we de opgedane kennis toegankelijk te maken voor een breed publiek.

10-Drie kunnen meer dan één. Duurzame tripartite samenwerking in de langdurige zorg

Praktijkkwestie: In de langdurige zorg is samenwerking tussen cliënten, naasten en zorgprofessionals van belang. Dit loopt nog niet goed. De drie werelden zijn te weinig onderling afgestemd. **Werkwijze:** Dit project ontwikkelt een werkwijze om dit te verbeteren. Er wordt gewerkt in leergroepen waarin de drie partijen gezamenlijk aan de slag gaan. We doen dat in vier zorgorganisaties, RIBWGO, MEE Veluwe, GGnet en Dimence, onder leiding van het lectoraat GGZ & Samenleving van Hogeschool Windesheim. Voordat de leergroepen van start gaan, nemen we interviews en een vragenlijst af. Hierop wordt verder gebouwd in de praktijk. **Wat levert het project op?** Een verbeterde werkwijze voor samenwerking van de drie partijen die is ingevoerd in de praktijk; Geschoolde familie-ervaringsdeskundigen; Handleidingen voor de samenwerking tussen cliënten, naasten en zorgverleners en voor het opleiden van familie-ervaringsdeskundigen; een (digitale) onderwijsmodule voor zorgverleners; Een beleidsadvies.

12-Inzet van robotica en tech in de praktijk van de langdurige gehandicaptenzorg: onderzoek naar (zorg)oproepen door cliënten, belasting van professionals en naasten, en verbetering van relaties

Praktijkkwestie: Cliënten in de langdurende gehandicaptenzorg zijn in hoge mate afhankelijk van professionals en naasten/mantelzorgers. Cliënten willen zo zelfstandig mogelijk zijn. Desondanks doen zij vele malen per dag (zorg)oproepen en komen mensenhanden hen helpen. Professionals

willen goede zorg bieden, maar dat komt door de hoeveelheid vragen en oproepen in het geding. Naasten willen geen hulpverlener/cliënt-relatie, maar ook een sociale relatie met hun kind, ouder, partner. **Werkwijze:** We brengen de oproepen en vragen van cliënten in kaart, met bestaande en nieuwe data. We kijken in inspiratiesessies hoe robotica en andere technologie een deel van die oproepen en vragen overbodig kan maken, omdat cliënten het zelf kunnen oplossen. **Beoogde resultaten:** Resultaat is een praktische visie en handreiking over de inzet van robotica en tech in de zorg; om afhankelijkheid te verminderen, zelfstandigheid, welbevinden en kwaliteit van zorg te vergroten en daarmee de relatie tussen cliënten, naasten en zorgprofessionals te verbeteren.

14-Inclusief samenwerken in de zorg rond mensen met een verstandelijke beperking

Achtergrond: Dit project wil samenwerking tussen naasten, cliënten met een licht of matig verstandelijke beperking en hun ondersteuners verbeteren. Dit blijkt niet altijd gemakkelijk. Goede samenwerking is belangrijk voor kwaliteit van zorg én kwaliteit van leven van cliënten en hun naasten. De behoeften en wensen van de cliënt staan centraal, maar ook het perspectief van naasten. Beiden hebben belangrijke ervaringen en (potentiële) ervaringskennis die beter benut kan worden. **Werkwijze en beoogde resultaten:** Binnen zogenaamde ontwikkelwerkplaatsen werken naasten, cliënten en professionals, namens belangenbehartiger LFB en zorgorganisaties Amerpoort en Philadelphia, samen met het Kenniscentrum Sociale Innovatie van Hogeschool Utrecht. Gezamenlijk werken ze aan de vraag: 'hoe kunnen in de driehoek cliënt, naaste en begeleider op evenwaardige wijze samenwerkingsrelaties vorm gegeven worden, om zo de ondersteuning van de cliënt optimaal te laten aansluiten bij zijn wensen en behoeften?' Dit zal resulteren in concrete werkwijzen methoden en (ICT-)hulpmiddelen.

19-Tacit knowledge: een kwalitatieve studie naar het gebruik en de overdraagbaarheid van impliciete kennis in de zorg en ondersteuning voor mensen met (Z)EVMB

Praktijkvraag: Ouders en professionals gebruiken, naast expliciete kennis, ook impliciete, onuitgesproken kennis ('tacit knowledge') in de zorg voor mensen met (Z)EVMB. **Doelstelling en werkwijze:** Wij richten ons in dit project (1) op het verder concretiseren van impliciete kennis (2) hoe deze wordt opgebouwd en ingezet, (3) op de randvoorwaarden (4) en op de overdraagbaarheid ervan. Dit onderzoek bestaat uit 3 deelprojecten. Deelproject 1 betreft een verdere specificering, middels een literatuurstudie, van het begrip impliciete kennis in de zorg. In deelproject 2 gaan wij onderzoeken (met behulp van video- en audio-opnames, participerende observaties, en interviews met ouders, verzorgenden en artsen) welke rol impliciete kennis speelt in de praktijk. In deelproject 3 gaan we kijken hoe we de resultaten kunnen toepassen in zorg en onderwijs. **Projectpartners:** We doen dit samen met de ouders van 2CU, vier participerende zorginstellingen (Philadelphia, Prinsentichting, Esdegee-Reigersdaal en Omega) en met onderwijsinstelling de Geeter&Munsterman.

Bijlage B Format gedeelte van voortgangsrapportage

Om de uiteindelijke projectresultaten een stap verder te brengen, is het van belang om in een vroeg stadium de verspreidings- en implementatiemogelijkheden te verkennen. U wordt gevraagd hieronder inzicht te geven in deze mogelijkheden.

a. Welke resultaten of producten zal uw project/onderzoek naar verwachting opleveren?
[TOELICHTING]
b. Voor welke doelgroepen zijn deze resultaten van belang?
[TOELICHTING]
c. Welke activiteiten heeft tot nu toe uitgevoerd om de implementatie, borging, opschaling en verspreiding van de resultaten te bevorderen? Indien (eerste) implementatieactiviteiten zijn uitgevoerd, waren er dan factoren die die activiteiten belemmerden of juist bevorderden?
[TOELICHTING]
d. Welke activiteiten staan er de komende projectperiode gepland om de implementatie, borging, opschaling en verspreiding van de resultaten te bevorderen? Zijn de juiste partners bij het project aangehaakt om dit te bereiken?
[TOELICHTING]
e. Wat zijn volgens u logische stappen na uw project om de resultaten verder te brengen in praktijk, onderwijs, beleid of onderzoek?
[TOELICHTING]
f. Met wie verwacht u na uw project de benodigde stappen te zetten en hoe kan ZonMw daarbij helpen?
[TOELICHTING]

Bijlage C Presentaties ZonMw en Nivel in maart 2022

C.1 presentatie van ZonMw bij de bijeenkomsten in maart 2022

7, 8 en 10 maart 2022

Impact versterken

Projectleidersbijeenkomst

Impact versterken

ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie. De gefinancierde projecten moeten impact hebben.

Impact = kennisbenutting, oftewel het gebruik van de opgeleverde kennis, resultaten en producten in praktijk, onderwijs, verder onderzoek en/of beleid.

Maar hoe realiseer je impact?

<https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/>

Impact realiseren

Impact pathway: route van kennisontwikkeling naar kennisbenutting

- Levert het project waardevolle kennis op?
- Wat wil je bereiken?
- Waarom en wanneer?
- Hoe en met wie?

Impact realiseren

Factoren die (tussentijdse) kennisbenutting in praktijk, beleid, onderwijs en/of verder onderzoek bevorderen, o.a.:

- Samenwerken met relevante stakeholders → draagvlak creëren
- Bruikbare kennisproducten opleveren → co-creatie!
- Gerichte implementatie- en verspreidingsactiviteiten
 - In ieder project is 10% van begroting is hiervoor gereserveerd

<https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/impact-aantonen/>

<https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/impact-realiseren/implementatie-kennisportaal/>

Gerichte implementatie- en verspreidingsactiviteiten

Implementatiestrategieën kiezen. Activiteiten kunnen o.a. gericht zijn op:

- Mensen informeren, voorlichting
- Draagvlak vergroten, motiveren
- Kennis en vaardigheden aanleren, kennisbenutting in de praktijk, onderwijs
- Inbedden in organisatie, (werk)processen goed stroomlijnen
- Randvoorwaarden creëren (bijv. projectmanagement, coaching, technische ondersteuning)
- Financiële borging
- Actief betrekken burgers/ cliënten
- Samenwerking bevorderen
- Afspraken over verspreiding en oplevering van bruikbare kennisproducten

Impact traject bij het programma Langdurige Zorg en Ondersteuning

ZonMw biedt projecten graag ondersteuning bij de implementatie, verspreiding, opschaling en borging van de kennis en resultaten, ofwel bij het realiseren van impact.

Ondersteuning zo goed mogelijk laten aansluiten bij behoeften.

Daarom traject opgeknipt in drie fases.

1. Verkenning en Analyse > NIVEL
2. Begeleidingstraject
3. Evaluatie

ZonMw

Doel van de bijeenkomst

- Reflecteren op de eerder opgehaalde bevindingen, en zo nodig aanvullen. Herkennen de projectleiders zich in de ambities, uitdagingen en knelpunten bij het realiseren van impact?
- Concretiseren van de ondersteuningsvragen; het formuleren van handvatten om de begeleiding bij het realiseren van impact vorm en inhoud te kunnen geven

ZonMw

Impact

Impact realiseren is geen eindpunt. Het staat centraal in alle fasen van onderzoek, vanaf projectplanning tot projectafsluiting.

<https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/>

Contactgegevens implementatiespecialisten ZonMw:
<https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/impact-realisieren/implementatie-expertise/>

E-mailadres programma Langdurige Zorg en Ondersteuning: Izo@zonmw.nl

C.2 Nivel terugkoppeling bij de bijeenkomsten in maart 2022

Impact versterken projecten praktijkronde 1 – ZonMw programma LZO
 Fase 1 : verkenning en analyse (maart 2022)

Anneke Francke, Wanda Bemelmans

 NIVEL
 Research for Better care

Verkenning- en analysefase (nov 2021 – maart 2022)

1. November 2021 – januari 2022
 - Online bijeenkomsten November 2021
 - Voortgangsrapportages Januari 2022
2. Februari 2022
 - Terugkoppeling: Bevorderende en belemmerende factoren bij het participatieve actieonderzoek + mogelijke ondersteuning
3. Gezamenlijk vaststellen handvatten voor ondersteuning (maart 2022)
 - Online bijeenkomsten maart 2022
 - Terugkoppeling: reeds ingebrachte ideeën rond mogelijke ondersteuning door ZonMw om de impact te maximaliseren (meegestuurd met de agenda)

 NIVEL

Bevindingen

Diversiteit in fasering van de 22 praktijkprojecten

- (Vroege)onderzoeksfase
- Vertalen onderzoeksbevindingen naar innovatie/product
- Innovatie reeds bestaand: toepassen en breder verspreiden

 NIVEL

Bevindingen

Bijeenkomsten November 2021:
 Participatieve actieonderzoek: mogelijke ondersteuning?

- **Knelpunt in de projectplanning:** via reguliere voortgangsrapportages en contacten met ZonMw per project bekijken
- Overige ideeën komen terug in tweede deel van deze bijeenkomst

 NIVEL

Enkele discussiepunten rondom opschaling vanuit participatief actieonderzoek

- Uitdaging vanwege beperkte toepasbaarheid actieonderzoek (moeilijk generaliseerbaar)
- Bij nieuwe organisaties moet opnieuw proces doorlopen worden (geen one-size-fits-all)
- Soms ook te snel willen implementeren

Kansen voor impact samengevat

- Uitgebreid scala aan voorziene innovaties en producten
 - Producten voor scholing van professionals
 - Producten richting onderwijs en/of invulling curriculum
 - Producten ter bevordering van (verdere) implementatie
- Kennisverspreiding op uiteenlopende manieren
 - Doelgroepen: zorgprofessionals, kwaliteitsfunctionarissen, beleidsmakers, wetenschappers, beroeps- en patiëntenverenigingen, gemeenten, zorgkantoren, landelijke partijen (IGJ)...

Activiteiten richting onderwijs en/of invulling curriculum

- Deelname van studenten aan projectactiviteit
- Ontwikkeling modules of lesplannen, geven van gastlessen
- Introductie methodiek in curriculum hbo-V 2022-2023
 - Betrokkenheid in projectstructuur/samenwerkingsverband

Activiteiten ter bevordering van (verdere) implementatie

- Januari 2022: ruim een derde nog niet mee bezig
- Voorbereiding: draagvlak in organisaties (gesprekken, panels)
- Analyse van beleidsdocumenten of maken organisatiescan
- Borgen via kartrekkers in de teams of intervisie
- Interventie Demenzien: kick off bijeenkomst
- Groeiend netwerk: steeds makkelijker gevonden door nieuwe organisaties
- Goed functioneren van de leergemeenschap: nieuwe connecties
- Adviescommissies, afstemmen landelijke partijen
- Inzichten inbrengen in (herziene) kwaliteitsstandaarden

Kansen, knelpunten en uitdagingen: ondersteuning?

Knelpunten en uitdagingen: summier ingebracht
(juiste partners aangehaakt? (ja of geen reactie))

Ambities rond impact: november/januari voor meeste projecten te vroeg?

Zijn er aanvullingen? Hoe ambities te behalen? Kansen en uitdagingen?
Mogelijke ondersteuning daarbij?

Bijlage D Achtergrondinformatie bijeenkomst maart

Deze bijlage bevat de achtergrondinformatie die vooraf aan de deelnemers werd toegestuurd, ter voorbereiding op de online-bijeenkomsten in maart.

Kansen realiseren: mogelijke ondersteuning door ZonMw

Na de pauze staan er twee manieren op de agenda waarmee de impact van de projecten vergroot zou kunnen worden:

- Het uitwisselen van ervaringen en delen van good practices vanuit de projecten;
- Het optimaal inzetten van het implementatiebudget.

In de bijeenkomst bespreken we de ideeën hierover, en specifiek ook op welke manier ZonMw hierbij zou kunnen ondersteunen. Deze notitie verstrekt een overzicht van de eerder gegeven suggesties ten aanzien van deze ondersteuningsbehoeftes.

Op welke manier ervaringen uitwisselen en delen van good practices?

Verschillende deelnemers gaven aan het nuttig te vinden om ervaringen vanuit de projecten uit te wisselen en good practices te delen.

Mogelijke onderwerpen en ideeën die reeds werden geopperd, zijn:

- Hoe krijg je gelijkwaardige inbreng van iedereen in de 'driehoek' bij het participatieve actieonderzoek? [cliënt, naasten, zorgverlener]
- Hoe sluit je goed aan bij de ontwikkelingen binnen de organisaties?
- Het delen van de inhoudelijke lessen vanuit de projecten
- Ervaringen uitwisselen rond vernieuwende vormen van communicatie
- Ervaringen uitwisselen rond aanpakken om het enthousiasme vanuit de projectgroep, en de inzichten die vergaard worden, ook verder te laten 'landen in de organisatie'
- Van gedachten wisselen rond een overkoepelende blik over de projecten heen, ofwel het tegengaan van "projectificatie" (zie hieronder voor een toelichting hierop)

Tijdens de bijeenkomst willen we dit verder concretiseren. In hoeverre is er behoefte aan het uitwisselen van ervaringen vanuit jullie project met de andere projecten? Op welke manier? Rond welke onderwerpen (dit kunnen uiteraard ook nog andere onderwerpen zijn dan degenen die hier vermeld staan)? Hoe kan het leren en inspireren van elkaar het beste vormgegeven worden?

Korte toelichting rond tegengaan van projectificatie:

Verschillende projectleiders wezen op het belang van een overkoepelende blik om de impact van de projecten vanuit het programma te vergroten, ofwel het tegengaan van 'projectificatie'. Dus niet alleen de nadruk leggen op de opbrengsten en verspreiding van resultaten vanuit een individueel project. Een aantal projecten maakte een overzicht van reeds bestaande tools. Ongeveer de helft van de projecten geeft aan de verbinding op te zoeken met andere onderzoeksgroepen of netwerken.

Ten aanzien van een mogelijke rol van ZonMw hierbij werd eerder geopperd:

- Faciliteren dat de producten worden samengebracht op een plek, bijvoorbeeld de kennispleinen van Vilans. Professionals helpen bij het maken van een afweging.
- Faciliteren door verschillende projecten samen te brengen in een overkoepelende visie op kwaliteit, kwaliteitsverbetering en verantwoording (gericht op de relatie).
- Bijdragen aan het overbrengen van een overkoepelende visie richting stakeholders op

Nationaal niveau. Voorkomen dat producten ‘concullega’s’ worden. Aansluiten bij bestaande concepten zoals ‘leren en verbeteren’..

Wat is er nodig om het implementatiebudget optimaal in te zetten?

De meeste projecten bevinden zich in de (vroeg) onderzoeksfase en gaven aan dat de beoogde innovatie of het product nog niet beschikbaar is. In verschillende projecten wordt momenteel het implementatieplan opgesteld. ZonMw wil bevorderen dat in dit stadium reeds nagedacht wordt over de wijze waarop de impact van het resultaat van het project (de innovatie) en de opgedane kennis en ervaringen gemaximaliseerd kan worden. In ieder project is een budget gereserveerd voor implementatie- en verspreidingsactiviteiten. De vraag is wat de ondersteuningsbehoeften hierbij zijn en op welke manier ZonMw deze activiteiten zou kunnen ondersteunen.

Mogelijke ideeën die reeds werden geopperd, zijn:

- Advisering en ondersteuning bij het opstellen van het implementatieplan, bijvoorbeeld door goede voorbeelden te delen of het faciliteren van een uitwisseling met experts op terrein van duurzame implementatie
- Advisering rondom connectie leggen met belangrijke eindgebruikers en nieuwe organisaties
- Meedenken over hoe de connectie te leggen met onderwijsinstellingen die niet in het project betrokken zijn
- Adviseren over hoe te voorkomen dat nieuw ontwikkelde tools na verloop van tijd weer naar de achtergrond verdwijnen
- Ondersteuning bij het toegankelijk maken van de kennis/tools voor een breed publiek op nationaal niveau
- Bijdragen aan vergroting van bekendheid van de projecten

Tijdens de bijeenkomst willen we dit verder concretiseren. In hoeverre is er behoefte aan ondersteuning of advies bij het opstellen of uitvoeren van het implementatieplan of het inzetten van het implementatiebudget? Op welke manier kan deze ondersteuning vormgegeven worden?